

Tijdingen UIT Leuven

Tijdschrift van de Vereniging
Historici Lovanienses
P708841

Verschijnt
zesmaandelijks

Nr 173

september 2021

Verantwoordelijke uitgever: Elke Close • Patrijzenlaan 12/502 • 3010 Kessel-Lo

Inhoud

Woord vooraf	4
Interview met Johan Strobbe	5
Straffe verhalen (de eerste sporter van België)	16
De Zeven zussen van Lucinda Riley	18
Historische romans	23
Historische strips	29
Lezersbrief	31
Recensies van historische boeken	33
Leuven en zijn colleges	40
Broederstrijd in Korea	44
Europese geheimen (wandeling)	50
Abdij van Park in Leuven	51
Camino Historici (Bilbao)	54
In memoriam	57
Terugblik op Rik Camerlinckx	62
Goed gezien	66
Historische weetjes	22/28/32/49/53/61

Tijdingen uit Leuven is het periodiek van de Vereniging Historici Lovanienses, die alle Leuvense afgestudeerden in de Geschiedenis van de Oudheid, de Middeleeuwen, de Nieuwe Tijd en de Nieuwste Tijd groepeerd. Lid worden van de Vereniging kan door overschrijving van € 15,00 (jaarlijks te betalen lidgeld) op rek.nr. BE26 7330 0301 6629 (KREDBEBB).

Redactie: Edward De Maesschalck (eindredacteur), Elke Close (voorzitter), Freija Bornauw, Karen De Windt, Annette Hoeymans, Goedele Mafrans, Sam Van Clemen, Jolien Gijbels en Caro Van der Paal (redacteurs). Werkten ook mee aan dit nummer: Jef Abbeel, Karen De Windt, Rik C.F. Dhondt, Frederik Maertens, Jos Martens, Jozef Smets, Jan Ulens, Nico Van Campenhout, Frank Vandenbroucke, Geert van Istendael, Bart Van Thielen, Marlies Vanthuynne en Rudy Vranckx.

Cover: Huis Bethlehem (Schapenstraat 34) van de Associatie KU Leuven

Cartouche: Rik Camerlinckx (zie In Memoriam)

Woord vooraf

*B*este lezer,

Hopelijk kon u tijdens deze zomermaanden een beetje genieten van het mooie maar erg natte weer. Ik kan me geen beter moment voorstellen om u van wat extra leesmateriaal te voorzien. Het was de oplettende onder u misschien al wel opgevallen, maar deze tweede uitgave van *Tijdingen* zit al wat vroeger in de bus dan u gewoon bent. Omdat het Letterentijdschrift vanaf dit jaar niet meer verschijnt, hebben we vanuit VHL besloten om terug over te schakelen naar drie exemplaren in plaats van twee. Dat wil dus zeggen dat u vanaf nu terug drie keer per jaar de beste reistips, historische weetjes, boek- en filmrecensies kan lezen. Natuurlijk kan u ook het reilen en zeilen volgen van verschillende alumni en de alumnivereniging. Buiten een extra editie van *Tijdingen* per jaar, is er nog meer goed nieuws. Dit najaar staan er weer verschillende activiteiten op het programma. Wat mag u verwachten? Vanaf september organiseren we weer enkele VHL-lezingen, hopelijk terug op de traditionele manier én met een receptie achteraf. Verder kan u in oktober nog eens mee quizen met ons in de VHL-quiz en hebben we nog één of twee activiteiten waar we volop mee bezig zijn. Hierover binnenkort meer in de VHL-nieuwsbrief!

Veel leesplezier en tot binnenkort!

Elke Close
Voorzitter

Interview met Johan Strobbe

Vanuit Oostende, via Kortrijk en Leuven naar Roeselare

Johan Strobbe (°Oostende, 16 oktober 1963), gehuwd en vader van drie kinderen, studeerde in 1986 aan de KU Leuven af als licentiaat geschiedenis. Sinds januari 1989 is hij leraar geschiedenis in het Klein Seminarie van Roeselare, waar de geschiedenis als het ware in de muren zit. Hij is ook archivaris van deze school, redacteur van het schooltijdschrift en verantwoordelijke voor uitwisselingen met scholen in Milaan en Tel Aviv. Voor de Roeselaarse afdeling van het Davidsfonds, waarvan hij voorzitter is, organiseert hij al meer dan twee decennia jaarlijks een driedaagse cultuurreis.

Johan Strobbe publiceerde historische en andere bijdragen in diverse tijdschriften en werkte mee aan de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (1998). Hij is ook de auteur van een aantal boeken:

- *200 jaar dichters, denkers en durvers. Biografie van een college* (2007) over de geschiedenis van het Klein Seminarie van Roeselare),
- *50 jaar hoger onderwijs verpleegkunde Katho campus Roeselare* (2008)
- *Mieke Grypdonck ingelijst* (2009) over de echtgenote van de Leuvense emeritus en voormalige voorzitter van VHL, Staf Janssens.

Van volgende publicaties was hij co-auteur:

- *100 jaar KVHV* (2002) over het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond
- *Meester over mijn schoolarchief* (2010), handleiding voor de inventarisatie en het beheer van schoolarchieven
- *Geweld herdacht. Voorbij oorlog en vrede* (2014)
- *Vorming door onderwijs. Humaniora tussen verleden en toekomst* (2017).

Wij hadden een gesprek met deze geëngageerde leraar en gedreven historicus. Hij leidde ons ook rond op zijn werkplek en verschaftte daarbij toelichting over het rijke verleden van deze "lieu de mémoire" (van de geschiedenis van de Vlaamse beweging), die beschikt over een belangrijke erfgoedbibliotheek en een rijk gestoffeerd en omvangrijk archief.

Hoe en wanneer is uw belangstelling voor het verleden ontstaan en waarom bent u geschiedenis gaan studeren?

De belangstelling voor het verleden is er bij mijn weten altijd geweest. Als kind bezocht ik met het gezin op reis kastelen, kerken en musea. Dat vond ik fantastisch. In de lagere school verslond ik alle leesboeken van De Rode Ridder en Jan Zonder Vrees. Samen met de vriendjes werden tal van veldslagen nagespeeld. Later volgde ik de afdeling Latijn-Grieks in het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Oostende. Kunst, cultuur en geschiedenis kwamen daar in veel lessen ruim aan bod. De keuze om geschiedenis te studeren leek me evident, want voor dat vak was mijn passie het grootst. Wat ik daarmee in mijn beroepsleven zou gaan doen, wist ik totaal niet. Zelf houd ik mijn leerlingen nu ook voor dat ze vooral moeten studeren wat ze zelf graag willen.

Wat zijn uw meest opmerkelijke herinneringen aan uw studie- en studententijd in achter-eenvolgens Kortrijk en Leuven?

Ik heb me dat parcours nooit beklagd. Zowel in Kortrijk als in Leuven beleefde ik erg boeiende jaren. In Kortrijk overheerste kleinschaligheid, met alle voordelen van dien. Je kende er mensen uit alle richtingen, de verhouding tussen professoren en studenten was er minder afstandelijk. In de tweede kandidatuur vormden wij een groepje met zestien geschiedenisstudenten, die vaak allemaal op zaterdagmorgen in de KULAK-bibliotheek of het Kortrijkse stads- of rijksarchief te vinden waren. Michel Cloet, Emiel Lamberts en Louis Vos vond ik de beste lesgevers. In Leuven boeiden mij vooral de cursussen van politicoloog Wilfried Dewachter, de colleges godsdienstwetenschap van Herman Servotte (1929-2004) en die van Eddy Stols over de geschiedenis van Latijns-Amerika. In Leuven ging een andere wereld open. Ik maakte er via het in die jaren erg actieve Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV) kennis met het traditionele studentenleven en met politieke actie: de strijd voor de federalisering van het onderwijs, een studiereis naar het Europees parlement in Straatsburg met de vorig jaar overleden Volksunie-voorman Willy Kuijpers (1937-2020), mijn eerste publicaties in het KVHV-tijdschrift *Ons Leven*, de bijeenkomsten van het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen (OVV), de voorbereiding van de IJzerbedevaarten ...

Mededelingen zoals het cursussenrooster of het examenschema hingen gewoon aan de muur. Aan enkele blaadjes had men genoeg voor een heel semester. Mijn eerste kandidaatsscriptie, in de wandelgangen aangeduid als 'de vita' omdat die oefening oorspronkelijk en destijds vaak nog de analyse betrof van een heiligenleven op basis van de principes van de historische kritiek, was nog handgeschreven! Als je dat vergelijkt met de student anno 2021, die overstelpt wordt met e-mails en vaak studeert voor een scherm, dan besef je hoeveel er op korte tijd veranderd is.

Historicus, politicus en publicist Eric Defoort (1943-2016) was de promotor van uw licentiaatsverhandeling en u werkte in afwachting van uw legerdienst enige tijd bij hem in de bibliotheek van de toenmalige Universitaire Faculteiten Sint-Aloysius (UFSAL) in Brussel. Hoe schat u zijn belang en betekenis als historicus in, zowel in het algemeen als wat u persoonlijk betreft?

Eric Defoort, die bibliothecaris was van de KULAK toen ik er studeerde, was bijzonder erudiet. Hij pakte ook nogal graag uit met zijn geweldige kennis van vooral Franstalige auteurs¹. Maar hij was allesbehalve een kamergeleerde. Hij publiceerde in kranten en tijdschriften, toonde zich maatschappijkritisch en gedroeg zich als een non-conformist. Voor een student was het heel prettig samenwerken met hem. Terwijl andere studenten voor de opvolging van hun licentiaatsverhandeling aanschoven aan het bureau van hun promotor, spraken wij af in een Leuvens café. Daar werd de voortgang van mijn werk besproken, maar evenzeer de politieke actualiteit en het studentenleven.

Eric Defoort

In tal van opzichten heb ik van hem veel geleerd en overgenomen, maar dat besef je pas na verloop van tijd. Hij leerde mij dat een historicus op empathische wijze moet proberen de tijdsgeest en de sfeer van vroeger op te roepen en weer te geven. Instellingen en machten zijn er overal en altijd en die moet je als historicus natuurlijk kennen. Maar uiteindelijk gaat het in de geschiedenis in essentie om mensen. Mensen maken fouten, handelen vaak irrationeel, worstelen met gezondheid, angsten of liefdesperikelen en jagen dromen na. Geschiedenis is mensenwerk en toch proberen historici – nu nog meer dan vroeger heb ik de indruk – dat allemaal in schema's en zogenaamd logische constructies en verbanden te stoppen, waarbij de inbreng van de mens, per definitie een onberekenbare factor, al te vaak ondergesneeuwd raakt of wordt geminimaliseerd.

(1) Zie over hem onder meer: Hendrik DEFOORT en Guido MOONS (red.), *Als het om de natie gaat. Omtrent Eric Defoort (1943-2016)*, Antwerpen, 2018.

Ik vind Defoorts boek *Al mijn illusies bloeien* uit 1991, de reconstructie van het leven van de bohemienachtige en altijd zoekende journalist Paul Pée (1899-1951) tijdens de jaren 1920, zijn meest tot de verbeelding sprekende publicatie. De vader en de broer van Paul Pée, de vrijzinnige flamingant en Multatuli-specialist Julius Pée (1871-1951) en de Luikse en later Gentse hoogleraar Nederlandse taalkunde en dialectologie Willem Pée (1903-1986), bouwden een stevige intellectuele reputatie op². Eric Defoort, die de bibliotheek en het archief van Willem Pée had weten te bemachtigen voor de UFSAL, had vooral aandacht en belangstelling voor Paul Pée, de 'verloren zoon', wiens dromen en plannen keer op keer mislukten en die - zoals de titel van zijn boek aangeeft - vooral illusies bleken te zijn. Defoort sympathiseerde met de outcast van de familie. In *Al mijn illusies bloeien* schildert hij, tegen de achtergrond van de 'roaring twenties', het portret van een man die niet in één hokje kon worden ondergebracht, precies zoals hijzelf. Niet alleen zijn onderzoeksthema's waren origineel, ook de taal van Defoort fascineert. Elk boek van hem is een genot om te lezen en staat mijlenver af van het taalgebruik dat vandaag in de academische wereld naar mijn smaak te dikwijls aanwezig is. Het is allicht niet toevallig dat de meest succesvolle Vlaamse historische boeken van de voorbije jaren, *De Bourgondiërs* of *Congo: een geschiedenis*, respectievelijk werden geschreven door een romanist en een archeoloog-filosoof.

Laat mij droef en treurig wezen. Familienotities over de zinloosheid van de Grote Oorlog uit 2014, de laatste publicatie in boekvorm van Eric Defoort, viel nauwelijks op tussen al wat in dat herdenkingsjaar van de Eerste Wereldoorlog werd uitgebracht. Toch vind ik dat boekje van 127 bladzijden op klein formaat, over enkele voorouders van de auteur, één van de betere 'oorlogsboeken'. De miljoenen doden op de slagvelden zijn niet te vatten, maar we kunnen ons wel inleven en herkennen in het lijden van een doodgewone Vlaamse familie tijdens de Eerste Wereldoorlog. Wie de Holocaust wil kennen of proberen begrijpen, leest ook beter de Joods-Italiaanse auteur Primo Levi (1919-1987) dan het encyclopedische en meer dan duizend bladzijden tellende standaardwerk *Endlösung* of één van de vele andere publicaties, hoe verdienstelijk ook, over dit thema van de Joods-Britse historicus David Cesarani (1956-2015).

Wat boeit u, met uw ervaring van meer dan 30 jaar, het meest aan het leraarschap in het middelbaar onderwijs?

Lesgeven was voor mij geen 'roeping'. Na mijn legerdienst zocht ik werk en op het einde van de jaren 1980 lagen de jobs allerminst voor het grijpen. Ik solliciteerde her en der. Na enkele weken kreeg ik een telefoontje van de directeur, toen nog superior geheten, van het Klein Seminarie van Roeselare, met de vraag of ik er wilde lesgeven. Zo ben ik in het onderwijs terecht gekomen. Het is mij zo bevallen dat ik nog altijd leraar ben en met evenveel enthousiasme als toen ik begon.

(2) Zie over hen: Nico Van Campenhout (red.), *Een man, zijn vrouw en hun twee zonen. Een collectieve biografie van de familie Pée*, Gent, 2012.

Dat leraar zijn het mooiste beroep is, staat voor mij vast, maar een beginner heeft het niet onder de markt. Elke nieuwkomer wordt door zijn leerlingen getest, krijgt quasi onleesbare eindtermen, leerplannen en een flinke portie (vaak nutteloze) administratie te verwerken. Vooral die laatste twee dingen moet men leren relativeren. Aan de creativiteit dodende bureaucratie, meestal met als enige doel meer controle op de leerkracht, doe ik al lang niet meer mee. In het college van Roeselare loopt men de vernieuwingen

Johan Strobbe tijdens de Nacht van de Geschiedenis in Roeselare (2019)

gelukkig niet blind achterna en regeert nog in belangrijke mate het gezond verstand. Dat maakt het een stuk gemakkelijker. De leerplannen zijn dan wel in een zo goed als onbegrijpelijke en sinds kort ook politiek-correcte taal opgesteld, maar zij bieden voor het vak geschiedenis toch heel veel vrijheid. Gezag in de klas, en dat is hoe dan ook erg belangrijk, dwing je grotendeels af door je kennis en inzichten, en die bouw je geleidelijk op via lectuur, reizen en allerlei andere (intellectuele) ervaringen. Ik druk het stagiairs telkens weer op het hart: de cursussen 'klasmanagement' brengen niets op als je de leerstof niet beheerst. Daarom: lees boeken, de krant en tijdschriften, bekijk films, bezoek tentoonstellingen en andere culturele evenementen! Kortom, blijf je voortdurend informeren. Alleen op die manier kan je verhalen vertellen – daar houden leerlingen van – en hun vragen beantwoorden, en dat dwingt respect af.

Het is een plezier om vast te stellen dat leerlingen aandachtig zitten te luisteren. Sponsen zijn het, die veel meer dan je zelf vermoedt je ideeën en verhalen opzuigen. Soms kom je er pas jaren later achter – vaak van jongens of meisjes van wie je het nooit had verwacht – dat je hun leven op de een of andere manier hebt beïnvloed. Je glundert wanneer ouders je toevertrouwen dat hun zoon of dochter enthousiast je les doorvertellen. Het voelt goed dat het doel bereikt is, ook al staat inspireren nergens in de eindtermen vermeld.

Hoe voelt het aan om leraar te zijn in een school met zoveel geschiedenis als het Klein Seminarie van Roeselare en er bovendien als titularis van de poësisklas één van de opvolgers te zijn van de befaamde priester-dichter Guido Gezelle (1830-1899) en daarnaast archivaris van deze onderwijsinstelling?

Ik ervaar het als een voorrecht om geschiedenis te onderwijzen in een school die zelf geschiedenis uitademt en om er in de lessen af en toe naar te kunnen verwijzen. Het schoolcomplex telt gebouwen in diverse stijlen: barok, classicisme, neogotiek en modernisme, waarin bovendien heel wat roerend erfgoed wordt bewaard, zoals schilderijen, kerkgewaden, een historische bibliotheek en kerkschatten. Ik kan putten uit de geschiedenis van de school wanneer

ik spreek over de Vlaamse beweging, de sociale strijd, de pauselijke zoeaven of de romantiek. Leraars en oud-leerlingen waren betrokken bij de strijd tegen Napoleon (1769-1821) en koning Willem I (1772-1843) en de oprichting van België of speelden een rol in de missio-nering, de literatuur, de politiek, het kerkelijk leven en de wetenschappelijke ontwikkeling. Een selectie: West-Vlaams provinciegouverneur en minister Felix de Mûelenaere (1793-1862); de priester-parlementariërs Leo De Foere (1787-1851) en Désiré De Haerne (1804-1890); de literator Omer Karel De Laey (1876-1909); de flamingantische priesters Domien Cracco (1790-1860) en Cyriel Verschaeve (1874-1949), de Vlaamsgezinde Leuvense hoog-leraar en algemeen voorzitter van het Davidsfonds Emiel Vliebergh (1872-1925); kanunnik Alfons Dubois (1895-1956), de grondlegger van de Katholieke Studentenactie (KSA); de ministers voor de Christelijke Volkspartij (CVP) Albert De Clerck (1914-1974) en Renaat Van Elslande (1916-2000).

Guido Gezelle en Hugo Verriest (1840-1922), allebei als leraar en Albrecht Rodenbach (1856-1880) als leerling zijn drie grote figuren die onlosmakelijk met het Klein Seminarie verbonden zijn. Uiteraard komen die aan bod in de lessen geschiedenis, maar niet alleen daar. Alle leer-lingen krijgen rondleidingen door de historische collegegebouwen en het besef van dit ver-leden maakt hen enigszins fier op hun school, die altijd een wat rebels en vrijheidminnend karakter heeft gehad, en dit gelukkig tot op vandaag. In vergelijking met tal van middelbare scholen in Vlaanderen genieten leerkrachten hier een relatief grote vrijheid. Een te grote betutteling zou overigens niet worden geaccepteerd.

U zet zich, zoals u het zegt en schrijft, sinds 2017 intensief in voor "het behoud van de tra-ditionele scholenstructuur en van onderwijskwaliteit". U kwam met uw acties in de pers, maar werd er ook al voor op het matje geroepen. Vanwaar deze strijdbaarheid³?

Op 6 juni 2017 vond in elk van de tien vrije middelbare scholen van de scholengroep Sint-Michiel in Roeselare een personeelsver-gadering plaats. Het werd een hallucinant gebeuren. Eerst kwam er een bombardement van holle woorden over samenwerking en op til zijnde hervormingen, die steevast werden voorgesteld als 'modernisering'. Toen na ruim een uur iedereen murw was geslagen, verscheen een dia met de nieuwe structuur van de scholengroep. Wat bleek? De tien scholen zouden voortaan vier campussen worden, waarvan drie megacampussen in het stads-

Johan Strobbe in Roeselare als activist op de bres (2017)

(3) Stijn COOLS, 'Ik pas voor een cultuur van "Geef uw lesje en zwijg"'. Johan Strobbe (55), leraar op de barri-cades, in *De Standaard*, 27 februari 2019.

centrum, met samen meer dan 6.000 leerlingen. Eén school werd gewoon gesloten, de andere samengevoegd en alle 'oude' benamingen verdwenen. Een lid van de raad van bestuur, type manager in driedelig maatpak zonder enige onderwijskennis, deelde mee dat dit plan te nemen of te laten was, dat iedereen enthousiast diende te zijn en dat niemand hierover contact mocht opnemen met de pers. Je waande je in Noord-Korea. Het ergste van allemaal: dit plan had niets met beter onderwijs te maken, maar draaide alleen om macht, geld en gebouwen.

Nog diezelfde avond barstte het protest los. Het vredige Roeselare zag in volle examenperiode een week later al een betoging met bijna 3.000 deelnemers door de straten trekken. De beleidsmakers stopten het plan drie weken later in de koelkast, maar probeerden het met een gelijkaardig plan nog eens in 2018, 'toevallig' enkele dagen na de gemeenteraadsverkiezingen. Met als gevolg andermaal massaal protest, betogingen en aandacht tot in de nationale pers en het Vlaams Parlement toe. Uiteindelijk ging de raad van bestuur opnieuw door de knieën.

Ondertussen bleek dat een identiek of gelijkaardig scenario zich zowat overal in Vlaanderen herhaalde, met grootse fusieplannen in Waregem, Veurne, Gent, Antwerpen, Leuven, Bilzen ... Altijd volgens hetzelfde stramien en met dezelfde argumenten. Nergens was er inspraak en overal werd het participatiedecreet overtreden. De contestanten verenigden zich, stimuleerden elkaar en brachten duizenden protestkaartjes tot bij toenmalig minister van Onderwijs Hilde Crevits. Op de meeste plaatsen werden de plannen, telkens gedirigeerd vanuit 'de *Guimardstraat*', het centrale bestuursorganisme van het katholiek onderwijs, afgeblazen.

Men heeft in het onderwijs te lang nagelaten de echte deskundigen aan het woord te laten, en dat zijn de leerkrachten. Het intussen aangepaste M-decreet over de integratie van mindervaliden, de gemeenschappelijke eerste graad, de daling van de intellectuele kwaliteit, de klemtoon op vaardigheden in plaats van op kennis en inzicht, de nutteloze administratieve poespas, de doorlichtingen, de gedwongen fusies, de onproductieve tussenniveaus, de 'on-taal' die gebruikt wordt in

Schoolstrijd in Roeselare (2017)

de eindtermen en de leerplannen ... Ik werd in mijn strijd gesteund door tal van collega's, ouders en grootouders en leerlingen, maar nooit door directies en al zeker niet door de schoolbesturen, wel integendeel. Zij willen vooral controlemechanismen inbouwen, maar hun fundamenteel wantrouwen tegenover de leerkracht leidt ertoe dat meer en meer goede en ervaren lesgevers, de echte '*lesboeren*', die meestal ook kritisch zijn, het onderwijs verlaten. En dat is heel jammer.

U publiceerde diverse boeken en tal van tijdschriftbijdragen over geschiedenis. Welke historici en welke historische monografieën hebben u het meest beïnvloed?

Ik wil nog eens teruggrijpen naar mijn leermeester Eric Defoort. Hij hield voor dat een historicus moet lezen, schrijven en publiceren. Dat ik dat allemaal graag doe, helpt natuurlijk. Ik houd van verhalende en essayistische geschiedenis en van historici die de lezer helemaal in de ban van hun onderwerp brengen en meevoeren. Tot mijn favorieten behoren de kunst-historische boeken van de Canadese auteur Ross Kings; de demystificerende biografieën van de West-Vlaamse specialist van de geschiedenis van de Vlaamse beweging Romain Vanlandschoot over Albrecht Rodenbach, Hugo Verriest en Cyriel Verschaeve; de boeken van de Vlaamse publicist Eric Min over Brussel en Venetië en zijn biografieën van de beeldende kunstenaars Henri Evenepoel (1872-1899), James Ensor (1860-1949) en Rik Wouters (1882-1916)⁴; de publicaties van de Britse historicus Ian Kershaw over nazi-Duitsland in het algemeen en Adolf Hitler (1889-1945) in het bijzonder; de boeken over middel nederlandse literatuur van de Nederlandse neerlandicus Frits Van Oostrom; de historische fictie en non-fictie van de Duits-Nederlandse filosoof en historicus Philipp Blom; de publicaties over uiteenlopende onderwerpen van de Britse historici Simon Schama en Orlando Figes; en de aangrijpende biografie Orgelman van de Vlaamse essayist Mark Schaevers over de Duitse kunstschilder van Joodse origine Felix Nussbaum (1904-1944). Een historische monografie moet liefst boeiend en toegankelijk zijn voor een groot publiek. Ik citeer in dit verband graag de befaamde Nederlandse historicus Johan Huizinga (1872-1945): "Welk idee kunnen we ons van een tijdperk vormen, als we er geen mensen in zien? Als we slechts algemene beschrijvingen geven, laten we een woestijn zien die we geschiedenis noemen".

U maakte een licentiaatsverhandeling over het flamingantische maandblad "Het Pennoen" (1950-1977) en u bent zowel voorzitter van de afdeling Roeselare van het Davidsfonds als van het Komitee voor Frans-Vlaanderen en van de Orde van den Prince in de regio Roeselare-Tielt-Izegem. Waar komen u belangstelling voor en uw engagement in de Vlaamse beweging vandaan, en wat is vandaag het belang en de betekenis van wat Gaston Durnez (1928-2019) ooit "onze emancipatiegeschiedenis" noemde⁵?

Mijn vader was geen flamingant, maar sprak altijd consequent Nederlands in Brussel. Dat werd hem niet altijd in dank afgenomen toen we de Belgische hoofdstad in de jaren 1970 bezochten. Misschien is het daar allemaal

Johan Strobbe spreekt de Marnixring toe (2020)

(4) Eerder dit jaar publiceerde deze auteur *Gare du Nord. Belgische en Nederlandse kunstenaars in Parijs*.

(5) Gaston DURNEZ, *Een danser in de sneeuw*, Antwerpen, 2020.

begonnen. De Vlaamse beweging is voor mij een zaak van rechtvaardigheid. Dat geldt natuurlijk evenzeer voor andere volkeren die in hun vrijheid en rechten werden en worden beknot of bedreigd. Als je ziet hoe de Spaanse politie vreedzame Catalaanse kiezers toetakelde en autonomistische politici in de gevangenis stopte, kan je toch niet anders dan ontzet zijn over zoveel onrecht?

Ik erger mij aan het feit dat veel mensen in de cultuur- en mediasector zo denigrerend doen over de Vlaamse beweging. Zonder die beweging zouden zij nu in een Franstalig land wonen, waar het Nederlands misschien als een soort dialect zou worden geduld. De Vlaamse beweging was zoveel meer dan een taalkwestie, maar tegelijk een sociale, economische, politieke en vooral culturele emancipatiestrijd. Dat er binnen die beweging mensen geweest zijn met extreme of 'foute' ideeën en dat er in zich crisissituaties, en in het bijzonder tijdens de Tweede Wereldoorlog, zware ontsparingen voordeden, is een feit. Maar, binnen welke ideologie, organisatie of religie zijn die er niet? Er is voor de Vlaamse beweging nog veel werk aan de winkel: een heldere en werkbare verdeling van de bevoegdheden tussen de verschillende bestuursniveaus in België, de financiële transfers ... en de aloude bedreiging van onze taal, waarbij de verengelsing vandaag in de plaats is gekomen van de verfransing van vroeger.

Van 1989 tot 1997 was u in Roeselare plaatselijk correspondent voor de regionale bladzijden van de krant "Het Nieuwsblad". Wat heeft u opgestoken uit die journalistieke ervaring?

Het journalistieke werk heeft in de eerste plaats mijn integratie in Roeselare bevorderd en versneld. Ik leerde onmiddellijk veel mensen kennen. Je leert ook wat er onder de mensen leeft. Ik probeerde goed te luisteren, waardoor de geïnterviewden dikwijls los kwamen en mij van alles toevertrouwden. Toen ik als correspondent begon, was nog veel mogelijk. Ik schreef eens drie dagen na elkaar een bladzijde vol over Gezelle in Roeselare. Dat was geen nieuws, maar de mensen vonden het leerrijk en interessant. Geleidelijk aan kon er minder en minder over cultuur geschreven worden. Verkeersongelukken, ruzies en huis- en bedrijfsbranden kwamen in de plaats ...

Wat zijn de gelijkenissen en de verschillen tussen de West-Vlaamse steden Oostende en Roeselare, waar u respectievelijk werd geboren en school liep en woont en werkt?

Oostende is een wereldstad in vergelijking met Roeselare. In Oostende heb je niet alleen veel hoogbouw, maar ook een beruchte uitgaansbuurt. Er wonen ook veel 'aangespoelden' op zoek naar een nieuw leven. Men denkt en leeft er wereldser, internationaler. De toeristen, in mijn jeugd nog enkel in de zomermaanden en tijdens de paasvakantie maar nu het hele jaar door, bepalen er het ritme van leven en werken. Roeselare is een provinciestad in opmars, gezelliger en kleiner, zonder dat men er de pejoratieve betekenis van bekrompenheid aan moet geven.

U typeert uzelf als "een verwoed lezer van autobiografieën". Wat maakt dit genre voor u zo bijzonder en boeiend?

Ik wil graag alle delen van de reeks *Privé-domein* van de Nederlandse uitgeverij De Arbeiderspers in mijn bezit hebben. Ik ben nog op zoek naar enkele deeltjes, met name *De kluzenaar en zijn muze. Brieven aan Louise Colet* van de Franse romancier Gustave Flaubert (1821-1880) en *Een moeilijke liefde*, de briefwisseling tussen de eveneens Franse schrijvers George Sand (1804-1876), pseudoniem van Amandine Lupin en Alfred de Musset (1810-1857), die ook een tijdlang een amoureuze relatie hadden. Eén absolute favoriet kan ik onmogelijk aangeven. Maar tot mijn persoonlijke toppers behoren zeker de zesdelige memoires van de Russische auteur Konstantin Paustovski (1892-1968), de autobiografie *Mijn leven* van componiste en artistieke muze Alma Mahler (1879-1964), *Haat is een deugd. Een keuze uit de correspondentie* van de al genoemde Flaubert, de autobiografische aantekeningen *Het verkoolde alfabet* van de Vlaamse literator en hoogleraar literatuurgeschiedenis Paul De Wispelaere (1928-2016), het *Dagboek* van de Franse broers Edmond (1822-1896) en Jules (1830-1870) de Goncourt, het historisch panorama over de periode 1890-1940 *De wereld van gisteren* van de Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig (1881-1942), de 'gefictionaliseerde autobiografie' *Intieme geschriften van Henry Reyecroft* van de Engelse auteur George Gissing (1857-1903), de *Brieven uit Genua* van de Nederlandse classicus en schrijver Ilja Leonard Pfeijffer en *Verschoven stad*, het eerste deel van de memoires van de Duitse romancier en novelist Günter de Bruyn (1926-2020).

Er verschenen ondertussen al meer dan driehonderd boeken in die serie, allemaal in meerdere of mindere mate autobiografisch. Je leert in de brieven en dagboeken veel over mensen en hun tijd, al zijn dat natuurlijk per definitie subjectieve getuigenissen. Ze weerspiegelen de tijdgeest echter vaak beter dan historische studies. Bovendien is er het plezier van het verzamelen zelf. Wat is er heerlijker dan snuisteren in een boekenantiquariaat – vooral in Nederland vind je er nog veel – en er iets ontdekken wat je altijd al graag had willen hebben.

Waarom is de Franse hoofdstad Parijs, zoals u het zelf omschrijft, "de mooiste stad van de wereld"?

Parijs bezit zowel grandeur als gezelligheid, veel groen, prachtige gebouwen en musea vol kunst en geschiedenis. Het verleden en de toekomst komen er samen. Grootsteden als Londen of Berlijn zijn ook heel boeiend, maar ik zou er niet willen wonen. Mijn inkomen volstaat weliswaar niet voor een appartement met uitzicht op de Eiffeltoren, maar dankzij de TGV is de 'lichtstad' erg dichtbij. Dat maakt veel goed. Ik gids mijn leerlingen graag rond

Johan Strobbé in het Louvre bij het schilderij van Delacroix: "La liberté guidant le peuple" (2019)

in Parijs. De meesten vinden de stad eveneens fantastisch en zij stoten er op allerlei thema's uit de geschiedenislessen. Mijn favoriete plekjes zijn het kerkhof Père Lachaise, de Rubenszaal in het Louvre, de overdekte winkelstraten van de Galerie Vivienne, de Jardin des Plantes, en natuurlijk de Parijse boekhandels.

Hoe is uw interesse voor fauna en flora, vooral vogels en de tuin, ontstaan en gegroeid?

Mijn vader was een verstokte observator van vogels. Zelf hield ik van jongs af van tuinieren. Vooral dankzij een collega op school, die bioloog is en natuurgids, heb ik veel bijgeleerd. Het gezang van vogels herkennen kan je niet leren uit boeken. Je moet het hebben van een wandeling op een vroege lentemorgen en een goede leermeester. Na verloop van tijd vroeg mijn collega of ik geen stukjes wilde schrijven voor *De Knotwilg* (vroeger *Door weer en wind*), het tijdschrift van de plaatselijke afdeling van Natuurpunt. Ik doe dat nu al vele jaren en de inspiratie raakt nooit op. Je moet maar een tijdje aandachtig je eigen tuin observeren en je kan aan de slag. Je ziet bijvoorbeeld een heggemus rondscharrelen of een ijsvogel die een visje verschalkt in de tuinvijver.

U noemt zichzelf "een harde Club Brugge-supporter". Welke rol speelde en speelt sport in uw leven?

Hard moet men hier lezen als fervent, want ik zou omwille van het voetbalspel geen vlieg kwaad doen. Ik ben zelden gestrest, maar de uren vóór een belangrijke wedstrijd van 'Blauw-zwart' loop ik heel zenuwachtig rond. Zelf ben ik echter nooit een actief sporter geweest. Het voetbal brengt mij toch weer bij het Klein Seminarie van Roeselare. Wist je dat de oudste vermelding van het voetbalspel in België teruggaat op een document in het schoolarchief?

Nico Van Campenhout

Straffe verhalen

De eerste sporter van België

*V*olgens Wikipedia ontstond atletiek, waaronder hardlopen, in Engeland rond 1700. De eerste professionele wedstrijden vonden daar plaats in 1812 aan het 'Royal Military College' in Sandhurst. En de marathon was dan weer een uitvinding van de Eerste moderne Olympische Spelen in 1896. Maar hoe zat dat in Nederland en België? Niemand die het weet. Nochtans bestaan er sporen van hardlopers en wel in Leuven in het jaar 1826. Naar aanleiding van de Olympische Spelen in Tokyo moest ik daaraan terugdenken en vond het nuttig dat even uit te spitten.

Hardlopers op een antieke amfoor uit 333 v.C.

De Leuvense Kroniek van pruikenmaker Jan-Baptist Hous (uitg. De Kempeneer, Heverlee, 1964) beslaat de periode 1780-1829 en vertelt tal van gebeurtenissen evenals kostelijke anekdoten, waarmee ik aan de slag ging voor het boek "Overleven in Revolutietijd. Een ooggetuige over het Franse Bewind, 1792-1815" (uitg. Davidsfonds, Leuven, 2003). In die kroniek vermeldt pruikenmaker Hous hoe ene Valentyn Krech lange afstanden liep vanuit Leuven en daarmee het volk begeesterde. Het ging overduidelijk om iets nieuws en nog nieuwer was het feit dat ook de echtgenote van deze Valentyn Krech op haar beurt een grote afstand liep, waarvan iedereen paf stond. Laten we eerst Hous aan het woord:

Den 1 meert 1826 isser buyten de Thiensche Poort eenen looper te voet geweest die gelooopen heeft van aen het huys genaemt Tivoli (eertijds den Kyser) op vier en dertich minuten en alf tot aen het huys genaemt het fontynken oock op den steenwegh onder Corbeekloo en dat weg en weer, synen naem was Valentyn Krech, 36 jaeren oudt.

Den 5 meert 1826 naer den middag heeft den fameusen looper Valentyn Krech wederom gelooopen van het huys Tivoli tot aen den bascul tot Bautersum en wedrom, op den tydt van 76 minuten; soo veel volck en isser nog noyt gesien op soo een klyn distantie en rytui-gen en peerden, de peerden en kosten niet volgen.

Den 12 meert 1826 naer middag ten 3 uren presies, heeft Valentyn Krech wederom gelooopen van aen het huys Tivoli buyten de Thiensche poort tot in de stadt Thienen en daer een tas café gedronken te hebben, wederom te komen op den tydt van twee uren en 30 minuten, maer is maer ten ses ure wedrom gekomen ter oorzaeke van het menighvuldigh volck die der op de steenwegh was, heel Thienen was uytgelaeten.

De vierden september 1826 naer den middag heeft de vrouw van Valentyn Kreg eenen loopbaen gedaen van aen de Thiensche poort tot Corbeekloo, op den tydt van 30 minuten, welcken loop twee uren wegh en weer was.

Als we de tijden even uitvlooien, blijkt een normale gang van Leuven naar Korbeek-Lo en terug twee uur te beslaan. Valentyn Cregh deed dezelfde afstand in 34,5 minuten, wat veronderstelt dat hij bijna 20 km per uur liep. Later liep de dezelfde loper van Leuven naar Tienen en terug (2 x 20 km) in 2,5 uur, wat neerkomt op een gemiddelde van ca. 16 km per uur. Ter vergelijking: een topsporter loopt tegenwoordig in de marathon ca. 20 km per uur, een amateur ca. 10 km per uur. Deze Valentyn Crech liep echter wel op kasseien en allicht niet met de modernste sportschoenen aan de voeten. Als ik de tekst goed begrijp liep mevrouw Krech van Leuven naar Korbeek-lo in een half uur, wat neerkwam op ca. 10 km per uur.

Hollandse infanterie in Waterloo

Wie was deze Valentyn Krech? In 1826 was hij 36 jaar, schrijft Hous, dus zeker niet meer piepjong. Via het Internet vinden we al gauw meer gegevens. In het Stadsarchief van Amsterdam is een dossier met zogenoemde "Waterloo gratificaties 1815", dus beloningen voor dienst tijdens de slag van Waterloo. In de periode 1817-1818 wordt Valentin Krech vermeld als behorende tot de "Nassausche Troepen" (2e Regiment Nassau, Staf en 1ste bataljon) en draagt hij de rang van "flanqueur", wat zoveel betekent als lichte infanterist met een bijzondere aanleg om te schieten en initiatief te nemen. Vooral studenten vrijwilligers werden graag flanqueur. Valentyn Krech was een van hen, had de veldtocht in Waterloo meegemaakt en was tijdens de Hollandse periode in België blijven hangen.

Maar hij wordt nog elders vermeld en wel als de allereerste man van wie bekend bleef dat hij een wedstrijd hield met een primitieve loopfiets. Ik citeer hier even uit het boek van Marijke den Hollander (Sport in 't stad: Antwerpen 1830-1914, Leuven, 2006):

De eerste vermeldingen van de fiets te Antwerpen dateren uit de jaren 1820. In september 1826 kondigden verschillende kranten aan dat een zekere Valentin Krech met een houten loopfiets in vijftig minuten tijd vanuit Antwerpen heen en weer naar de Oude God te Morsel zou rijden. De dag nadien fietste hij vanaf de Mechelse Poort naar Kontich en terug.

Dit kan geen toeval meer zijn. Deze Valentyn Krech, Nederlander en gewezen soldaat van Waterloo, bleek een pionier in diverse sporten en hij verdient dan ook een eervolle vermelding in onze Belgische sportgeschiedenis. En vergeten we niet: mevrouw Krech was allicht de allereerste sportster uit onze Belgische historie!

De Zeven zussen van Lucinda Riley

Jos Martens, die graag historische romans leest, waagde zich ook aan een populair genre, namelijk 'De zeven zussen' van Lucinda Riley, en kreeg de smaak te pakken. Voor alle duidelijkheid geven we vooraf een overzicht van de juiste volgorde, mocht iemand de boeken willen lezen:

- De zeven zussen (Maia)
- Storm (Ally)
- Schaduw (Star)
- Parel (CeCe)
- Maan (Tiggy)
- Zon (Electra)
- De zevende zus (Merry)

Overzicht van alle zeven zussen

Internationale bestsellers of stationsromans met een historische kronkel?

11 juni 2021. De Ierse schrijfster Lucinda Riley is op 55-jarige leeftijd overleden aan de gevolgen van kanker. Riley verkocht meer dan 30 miljoen exemplaren van haar reeks "De zeven zussen" waaraan ze sinds 2014 schreef (Xander Uitg., Amsterdam). Zij is met bootlegten voorsprong tot nog toe de meest succesrijke auteur van deze eeuw. Ik was net rond met onderstaand artikel toen het bericht binnenkwam van haar overlijden. Merkwaardig is dat de boeken vooral door mond-tot-mondreclame populair zijn geworden. Ze werden nauwelijks gerecenseerd.

Beoordeel een boek niet naar de kaft.

En dat is precies wat ik wél gedaan heb. Het eerste wat me opviel toen ik het eerste boek zag liggen, was het prachtige gouden armillarium, centraal bovenaan. Dat boeide me. Ik werkte al een hele tijd aan een uitvoerig artikel over astrolabium en armillarium, twee geniale instrumenten om tijd, plaats en ruimte te meten. Dit als gevolg van een bijdrage over de Utopia-tentoonstelling in Leuven in 2016⁽¹⁾ en als gevolg daarvan dan weer mijn artikel over tijdmeting in *Histoforum Magazine*. Ik wilde meer weten over de fascinerende analoge computer, "Het universum in de palm van mijn hand" en de werking ervan. Zeker nadat ik van mijn kinderen een replica cadeau had gekregen van een prachtig astrolabium, vervaardigd door Gualterius Arsenius, leerling en collega van Mercator (van wie ondertussen zelf ook een drietal astrolabia zijn ontdekt).

(1) *Visioenen van een ideale wereld. Het wereldbeeld van Thomas More en zijn Utopia (1516)*. Utopia (histoforum.net); *Eeuwen op zoek naar de tijd*. Eeuwen op zoek naar de tijd (histoforum.net); Turner, G., *Gerard Mercator's three astrolabes*, 2005, PDF, 19 blz.

'Zevende zus' overtreft verwachtingen

Sinds het zevende deel van *De zeven zussen* van Lucinda Riley op 6 mei om 7 minuten over 7 in Nederland en Vlaanderen werd gelanceerd, gaat de verkoop als een TGV. De 200.000 exemplaren van de eerste druk bleken al bij voorbaat verkocht. Ze waren perfect getimed voor Moederdag. De tweede en derde druk, samen 110.000 exemplaren, werden meteen bij de drukker besteld, en over een vierde druk wordt deze week nog beslist. In de Nederlandse bestsellerlijst stoot Riley dan ook meteen *De brief voor de koning* van Tonke Dragt, een goedkope herdruk van een jeugdklassieker, van de troon. In totaal staan er acht boeken van Riley in de Bestseller 60, waaronder ouder werk.

Het Nederlandse taalgebied is trouwens het eerste waar het zevende deel verschijnt, zelfs vóór het Engelse origineel – volgens Riley en haar uitgever een geste van dankbaarheid. Wereldwijd wordt de verkoop van de reeks op 30 miljoen exemplaren geschat, waarvan 3 miljoen in het Nederlands, meldt *Het Parool*. In die cijfers is het zevende deel nog niet meegeteld. Riley krijgt ondertussen niet genoeg van het succes: er komt in 2022 een achtste deel, niet over een onverwachte achtste zus, maar het verhaal van de vader, de man die alle verhalen in gang heeft gezet (cfr. *De Standaard Letteren*, 15 mei 2021.)

Voortzetting

Riley was volgens eigen woorden al meteen gestart met haar achtste deel. Dat is er dus niet meer van gekomen; de lezers blijven wereldwijd op hun honger zitten. Voorlopig. Want ongetwijfeld vernemen we binnen niet al te lange tijd dat een aangezochte auteur de notities verder uitgewerkt heeft en het boek voltooid. Dat is immers eveneens gebeurd met de James Bond-boeken van Ian Fleming (1908-1964) – hier speelde natuurlijk het succes van de films mee; Agatha Christie (1890-1976), die niet minder dan 66 detectives schreef waarmee ze de irritante Belgische detective Hercule Poirot beroemd maakte. Voeg daar nog een reeks toneelstukken bij plus wat non-fiction - zonder haar Miss Marple te vergeten van wie de avonturen nog steeds over het televisiescherm rollen in een recente verfilming. En nog eens met de Millenniumtrilogie van Stieg Larsson (1954-2004), die eveneens reeds verfilmd is, in twee versies zelfs.

Schrijfster Lucinda Riley

NB. Ik had deze passus net geschreven toen het bericht binnenliep dat haar zoon, Harry Whittaker, haar werk zal verder zetten. Eerder werkte hij al samen met zijn moeder aan de Beschermengel-reeks. "Mijn moeder heeft mij de geheimen van de serie toevertrouwd, en ik zal mijn belofte aan haar nakomen door deze met haar lezers te delen", schrijft Whittaker.

Populariteit

Wat maakt de boeken over de zeven zussen zo populair? "Het is de perfecte combinatie van geschiedenis, mysterie, liefde, vriendschap en familie."

*"Ik weet nog precies wat ik deed en waar ik was toen ik mijn vader zag sterven."
(Mary-Kate, de Zevende Zus? Gibbston Valley, Nieuw-Zeeland, juni 2008.)*

Met deze zin, of een lichte variant ervan, begint elk deel vanaf het eerste boek. De romanserie start met het nieuws dat Pa Salt dood is en snel-snel op zee begraven. De rijke zakenman laat zes dochters achter die hij ooit in alle uithoeken van de wereld adopteerde. Ze zijn opgegroeid in de luxueuze villa Atlantis op een schiereiland in het Meer van Genève, met een trouwe surrogaatmoeder, een brave huishoudster en een schipper die hen overal naartoe brengt. De zusjes D'Apliëse – een chique klinkend anagram van de Plejaden, het Zeven-gesternte in het sterrenbeeld Stier (Taurus), waar de zussen ook hun bijzondere voornamen Maia, Alcyone, Asterope, Celaeno, Taygete, Electra en Merope haalden – hebben verschillende persoonlijkheden, jagen andere dromen en passies achterna. Er zijn zeven Plejaden aan de hemel, maar slechts zes dochters in Atlantis. Rond de zevende zus, Merope, hangt een waas, net als over het doen en laten van Pa Salt.

Elk van de zes zussen krijgt de opdracht haar afkomst op te zoeken. Voor ieder heeft Pa Salt daarvoor een aanwijzing achtergelaten op een armillarium in de tuin. Het armillarium of hemelbol is een driedimensionaal model van het geocentrische heelal volgens Ptolemaeus. Op de ecliptica, een brede band met de zodiak, staat voor elk bij hun adoptiesterrenbeeld een inscriptie in het Grieks en een stel gps-coördinaten. Allemaal gegevens die hen naar hun afkomst kunnen leiden en de start betekenen van een zoektocht met nog meer raadsels, obstakels en verrassingen.

Terzijde: op het fraaie armillarium van de kaft is die band veel te smal voor al die informatie. Maar wat geeft dat?

Dit is beslist een eerste element ter verklaring van het succes: de enorm grote rol van de Griekse mythologie met de legendarische Plejaden, afgeleide persoonsnamen, astrolabium, armillarium en tenslotte Zodiak, wat refereert aan minstens een vleugje occulte opvattingen zoals astrologie en dus horoscoop ...

Per deel volgen we één zus op zoek naar haar roots. De cyclus ontrolt zich als een wereldreis naar bestemmingen die tot de verbeelding spreken: Brazilië, Noorwegen, Schotland, het Lake

District, Thailand, Australië, Andalusië. De personages wippen in en uit vliegtuigen alsof het goedkope lijnbussen zijn.

Een reis in de tijd

De zeven zussen is bovendien een geschiedenisles, ongetwijfeld een tweede facet in de verklaring van het succes. Zowat de helft van elk verhaal bestaat uit verschillende flashbacks, qua totale omvang een boek in het boek.

Beperken we ons tot twee voorbeelden. Voor deel 1, de zoektocht van Maia, reist de hoofdpersoon naar Rio de Janeiro en het bohemien Parijs van de jaren 20. Het Braziliaanse decor is spectaculair: het verhaal van Maia's familie begint ten tijde van de constructie van de *Cristo Redentor* (Christus Verlosser) op de Corcovadoberg, nu het uithangbord van de stad. Het enorme Christusbeeld met de open armen werd in Parijs ontworpen. En de geschiedenis van dat beeld is verbonden met de geschiedenis van de hoofdpersoon.

De Zevende Zus voert alle zussen om de beurt via de beschrijving van een bijzondere ring op een complete wereldreis. De twee eersten belanden al heel in het begin op een wijndomein in Nieuw-Zeeland bij Mary-Kate, de eigenares van de ring. Is zij de Zevende Zus? Zo eenvoudig kan het natuurlijk niet zijn, want dan had Riley geen 704 bladzijden nodig. De moeder van Mary-Kate dan? Die is moeilijker te contacteren, want ze blijft de opeenvolgende verschillende zussen altijd een stapje voor. Tot zij er uiteindelijk in slagen haar te bereiken in Ierland. Dan blijkt dat zij in feite op de vlucht was. Zij verdacht de hardnekkig achtervolgende meisjes van verkeerde intenties uit een bedreigend verleden in Ierland. Haar geschiedenis is via vrouwelijke familieleden verbonden met de roerige en bloedige geschiedenis van Ierland in de 20ste eeuw. Zoals haar hoofdpersoon is Lucinda Riley afkomstig uit West-Cork. Michael Collins, de vermoorde voorvechter van de Ierse onafhankelijkheid in de jaren 1920 kwam eveneens uit West-Cork⁽²⁾. Hij speelt een belangrijke rol op de achtergrond van het verhaal. Meer vertellen we niet. Kunnen we niet.

Misschien wel het bijzonderste element: Riley kiest resoluut voor sterke vrouwelijke hoofdpersonages in heden en verleden; het verhaal wordt steeds verteld vanuit hun standpunt, de mannen blijven wat schetsmatig op de achtergrond. Vaak staan ze ten dienste van de vrouwen.

Al die ingrediënten pletst Riley in de blender en komt deel na deel met een cocktail die naar meer smaakt – eerder een volledig menu, gezien de omvang van de boeken. Want elk deel is een vuistdikke pil van meer dan 600 pagina's, die verbazend vlot leest dankzij de feuilletonachtige korte hoofdstukken en de goed getimede cliffhangers. Kortom: goede recepten, slim vakwerk.

(2) Film: *Michael Collins* - 1996 - 132 minuten - Engels - Nederlandse ondertitels. Historische films: Nieuwste Tijd: twintigste eeuw (telenet.be)

Voor de rest lijken de boeken op een uit de kluiten gewassen stationsromannetje. Sorry: roman. Toch komen in elk deel minstens enkele ontroerende sequenties voor die je, zonder melig te worden, de tranen in de ogen brengen. Ik heb maar één echt bezwaar: Riley is een van die auteurs die gedwongen zouden moeten worden om te schrijven met een antieke ganzenveer in plaats van oeverloos te blijven tokkelen op een laptop. Als je 15 bladzijden nodig hebt voor één gesprek van "Zei ik. En toen zei zij.." Langdradig! Alsof er niet zoiets bestaat als tijdverdichting! Haar boeken zouden heel wat winnen als ze 200 pagina's minder omvangrijk waren. En dat is tevens de enige kritiek die gedeeld werd door een aantal van de meer dan 20 lezers (vrouwen én mannen) die ik voor dit artikeltje interviewde.

Jos Martens

Historische weetjes: wist je dat ...

Er in de Heksenwaag van Oudewater nooit iemand als heks is veroordeeld? De waag werd in 1482 gebouwd als goederenwaag. Keizer Karel gaf Oudewater in 1545 als enige plaats in Europa het privilege voor een eerlijk weegproces. Daarop dienden zich vrouwen aan om gewogen te worden en aldus een veroordeling als heks te ontlopen. Heksen waren immers lichter dan ze eruitzagen, aangezien ze konden vliegen. Aangezien voor ieder certificaat betaald diende te worden, toonden de heren van Oudewater zich niet afkerig van dit soort wegingen. Iedere weging betekende immers meer inkomsten voor de stad Oudewater. Niemand werd er ooit als heks veroordeeld. Tegenwoordig is de Heksenwaag een toeristische attractie. Bezoekers kunnen zich er nog steeds laten wegen en krijgen dan een *Certificaet van Weginghe* waarop staat dat de gewogene niet te licht bevonden is en dus geen heks is.

Historische romans

*V*an redacteur Jos Martens is bekend dat hij een enorme belangstelling koestert voor de geschiedenis van Meco. Hij besprak een boek, uitgegeven in eigen beheer. Meer info op de website van de auteur: www.lezensweg.be.

Guy Brugmans, *NachtLicht*. Wat aan de verovering van Mexico voorafging, Uitg. Lezensweg, Hasselt, 2019, 303 p.

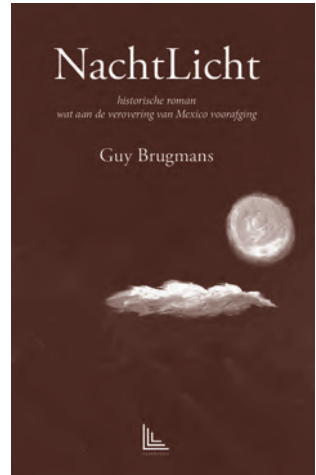
Inhoud

In 2021 is het precies vijfhonderd jaar geleden dat de Spanjaarden onder leiding van Hernán Cortés de hoofdstad van de Azteken Tenochtitlán innamen en verwoestten. In hun veroveringstocht zouden ze de culturen van de Azteken en hun buurvolken bijna volledig uitwissen. Wat de conquistadores niet beseften was dat hiermee tevens het gordijn viel over een lange reeks beschavingen met een heel apart karakter. In het vaak ondankbare klimaat van Mexico zagen ze de laatste nabloei van culturen, die reeds oud waren toen Rome zich een weg worstelde naar een plaats op het wereldtoneel. Volkeren van wie vaak niet eens de echte naam gekend is: Olmeken, Tolteken, Zapoteken, Maya ...

Met *NachtLicht* schreef Guy Brugmans een gedegen onderbouwde historische roman die zich situeert in de tijd die hieraan voorafging. Tussen 2005 en 2009 verbleef de auteur in Mexico, waar hij kennismakte met de fascinerende oude culturen. Daarna heeft hij zich gedurende lange tijd verdiept in de wetenschappelijke literatuur over de Azteekse en Zapoteekse Precolumbiaanse beschaving.

Het verhaal speelt in de periode 1486-1498 in het zuiden van Mexico, de huidige staat Oaxaca. Er zijn duidelijk onderhuidse spanningen in de maatschappij, die doordringen tot in de families. Het is immers een woelig tijdsgewricht waarin de Zapoteken (de Wolkenmensen) onder druk staan van de opdringerige Mixteken (de Regenmensen) en niet te vergeten: de bloeddorstige Mexicas (de Azteken).

NachtLicht is een jonge fluitspeler in een Zapoteekse weversfamilie, in rouw om de dood van de oudste zoon Grote Arend. Hij is getuige van de bitse discussies tussen zijn verdraagzame vader en strijdvaardige broer, de krijger Snelle Coyote, die ervan uitgaat dat de vijandige Mixteken zijn broer hebben vermoord. Snelle Coyote zint op wraak en wil zich als huur-

ling aansluiten bij de Mexicas, het machtige krijgersvolk dat onder de nieuwe heerser Ahuizotl grote gebieden onderwerpt. Als hij verneemt dat zijn zus Witte Wolk zich op de markt met een Mixteekse edelsmid heeft onderhouden, beslist hij om te vertrekken.

NachtLicht maakt zich grote zorgen om het lot van zijn broer. Hij besluit hem te gaan zoeken. Met Witte Wolk, een vaardige weefster, maakt hij de verre en gevaarlijke tocht naar Tenochtitlán, nu Mexico-Stad. De schitterende en ontzagwekkende hoofdstad van de Mexicas maakt een diepe indruk op hen, zoals later ook op de Spaanse conquistador Bernal Diaz del Castillo⁽¹⁾. Hier duikt de Mixteekse edelsmid Ster Hand weer op die duidelijk een oogje heeft op Witte Wolk, wat zij bedeesd, maar even duidelijk beantwoordt. Nacht Licht vindt zijn broer Snelle Coyote terug. Deze is echter volledig verblind door de Mexicas en de krijgsroem die hij kan vergaren. In geen geval wil hij weer naar het dorp van zijn jeugd.

De glorie en de gruwel

De twee Zapoteken wonen een ware offerorgie bij in het centrale dubbele Godshuis, geleid door Ahuizotl in hoogst eigen persoon. Witte Wolk verdwijnt al meteen en Nacht Licht verliest het bewustzijn, misselijk van het bloederige schouwspel. Dit is een kantelmoment. Als er dan nog een aardbeving volgt, is de maat vol. Is dit de gramschap van de goden voor de hybris van Ahuizotl? Na acht maanden in de hoofdstad van de Mexicas nemen de jonge Zapoteken afscheid en keren weer naar huis.

Sterhand laat de hand van Witte Wolk vragen aan haar vader. Die stemt toe. Doch van het huwelijk komt niets terecht als de Mixteek, anoniem beschuldigt van diefstal, met schande overladen uit zijn betrekking wordt ontzet. Omdat Snelle Coyote niet zal terugkeren, beslissen de betrokken families zijn echtgenote Geurige Zapote toe te wijzen aan Nachtlucht. Zij huwen en betrekken een nieuwe aanbouw bij het familiehuis.

In de volgende jaren neemt de druk van de Mexicas op de volkeren van het Wolkenland (het huidige Oaxa) gestaag toe. Op regelmatige afstanden richten de Mexicas versterkte militaire posten op 'om de weg te beveiligen'. De heersers van Mixteken en Zapoteken zien de bui hangen. Eindelijk verenigen zij zich en mobiliseren hun krijgers. Niets te vroeg.

In het jaar Drie Riet, 1495, trekt Ahuizotl met zijn leger naar Guatemala. De geallieerden besluiten hem bij zijn terugkeer op te wachten aan de landengte, bij de bergvesting Guizii. Nacht Licht gaat als drager mee met de eindeloze colonne naar het zuiden. Hier, bij het heuvelfort ziet hij voor het eerst de zee, de machtige Stille Oceaan.

In Vier Vuursteen, 1496, arriveren de Mexicas en breekt de strijd los. De gevechten duren met tussenpozen maanden. Ditmaal slaagt Ahuizotl er niet in de vesting in te nemen,

(1) In het Nederlands vertaald als: Bernal Diaz del Castillo, *De ware geschiedenis van de verovering van Nieuw-Spanje*, Amsterdam, Bert Bakker, 1999, 744 p.

ondanks de versterkingen, aangevoerd uit het verre Tenochtitlán. Nacht Licht draagt zijn steentje bij aan de verdediging. Zelfs hele rotsblokken! Wanneer de Mexicas toch doorbreken, raakt hij betrokken in de schermutselingen. Hij doodt zijn eerste man. Bij een tweede verbitterde gevecht met een Arend, een elitekrijger, doodt hij andermaal zijn tegenstander, maar loopt aan het bovenbeen een diepe wonde op van een *maquauhuitl* (smal slaghout met vlijmscherpe messen van obsidiaan in de zijkanten).

Na duizenden en duizenden doden sluiten de aanvoerders tenslotte een plechtig bestand. De overlevende strijders en ook Nacht Licht kunnen naar huis. 'Maar er ligt een schaduw over hem, de schaduw van een vloek' (p. 267). Om zijn ziel te ontlasten zoekt hij troost bij Dode Ogen, de oude zienster. Tijdens zijn bezoek overvalt haar een akelig visioen: het naderende einde van hun wereld!

Evocatie van een onbekende cultuur

Nachtlicht is uitgegeven zonder illustraties. Overvloedig beeldmateriaal tref je in deel 1 en 2 van *Precolumbiaanse culturen uit Meso-Amerika en hun wereldbeeld* (2011). Zie Precolumbiaanse culturen uit Meso-Amerika (histoforum.net): syllabus & zeer uitvoerige Powerpoint, gratis downloadbaar.

Met *Nachtlicht* schreef Guy Brugmans een roman die binnen een breed opgezet en stevig gedocumenteerd historisch kader de persoonlijke ervaringen van de hoofdpersonen evoceert en tevens veel informatie verstrekt over zowel tijdgeest als over concrete gebeurtenissen in ruimte en tijd.

De tijdgeest is geëvoceerd zoals ik uiterst zelden heb gelezen, en nog nooit in het Nederlands wat deze periode betreft, vlak voor de Conquista van Mexico. Je maakt kennis met zowat alle mogelijke aspecten van het dagelijks leven: de huizen, weeftechnieken, de geografische omgeving, fauna en flora (met talloze in Europa onbekende dieren en planten), klederdrachten, voeding, opvoeding en onderwijs enz. Maar nog veel belangrijker: met de denkwereld van de betrokkenen. De roman zuigt je binnen in een wereld, sedert eeuwen verdwenen, maar hier vibrerend van leven op het weefgetouw van het woord. *NachtLicht* is een voorbeeld van verantwoorde historische antropologie. Een krachttoer!

Het begint al bij de structuur. In de inleiding geeft de auteur de nodige informatie om het verhaal te kunnen volgen: over de gebruikte kalenders die een bepalende invloed hadden op het volledige leven en over het 20-delig telsysteem. Het verhaal is ingedeeld in 13 hoofdstukken – een heilig getal voor de Zapoteken – elk onder de auspiciën van een godheid, zoals elke dag van de kalender onderworpen was aan een eigen god. De woordenlijst met Zapoteekse woorden en namen is evenmin een overbodige luxe. Omwille van de historische authenticiteit heeft hij alle na de Spaanse Conquista ingevoerde termen vermeden. Woorden als tempel of tortilla vallen onder deze categorie. Maar ook plaatsnamen: Monte Alban (Witte Berg), de aloude heilige plaats van de Zapoteken, heeft zijn naam pas gekregen door de con-

quistadores; Lyobaa, hun latere heilige hoofdstad, is reeds door de Mixteken herdoopt in Mitla, de stad van de god der doden Mictlantecuhtli en ingang tot zijn onderwereld.

De hoofdstukken zijn genummerd met de tekens van het twintigdelige Zapoteekse telsysteem: cirkels voor eenheden, balken voor het getal 5. De laatste decennia is er – ook in het Nederlands – veel materiaal ter beschikking gekomen over de Maya's, Azteken en de edelsmeedkunst van de Mixteken⁽²⁾. De Zapoteken en hun geschiedenis bleven grotendeels terra incognita. Nochtans blijven zij de dragers van de oudste, nog steeds bestaande Meso-Amerikaanse cultuur. Ook thans zijn zij een vitaal volk met sterke nationale trots. Stimulans voor die trots vormt hun nationale held Benito Juarez (1806-1872), een volbloed Zapoteek, die de Fransen van keizer Maximiliaan verdreef in 1867 en de basis legde voor het moderne Mexico.

Voor deze grandioze roman is zowat de volledige bibliotheek benut die ik in meer dan 25 jaar over Precolumbiaans Meso-Amerika heb gelezen! Plus een aantal werken, voornamelijk over de Zapoteken, die ik niet gelezen heb wegens onbereikbaar!

Taal en stijl

Brugmans schrijft zeer plastisch en sterk filmisch-visueel. Lees bijvoorbeeld het bijwonen van de mensenoffers (p. 131 e.v.). Iedereen die ooit in Mexico in de buurt van de vulkanen, of Monte Alban en Mitla is geweest, iedereen die hier ooit

Monte Alban, hoofdstad van de Zapoteken

een zonsopgang heeft meegemaakt ziet de kleuren, het ochtendwaas, de wolken, ruikt de geuren. Doch het zijn vooral de inhoudelijke aspecten die subliem zijn uitgewerkt. Positief is het opnemen van verhalen, mythes en ook liederen (p. 34) die bij alle Precolumbiaanse culturen van Meso-Amerika een grote rol speelden. Net als muziek en poëzie⁽³⁾.

Dromen en visioenen hadden een vaak beslissende invloed in haast alle culturen over de hele wereld, vele eeuwen en duizenden mijlen verwijderd van Sigmund Freuds *Traumdeutung* (1900). Denk aan de Bijbel: de droom van Jozef in Egypte over de zeven vette en de zeven magere koeien. Of de Pythia van Delphi in haar orakelspreuken. Het visioen van de oude zienster DodeOgen, aan het einde van het boek, is er niet zomaar bijgesleurd. De Azteken mogen dan al na de verovering hun geschiedschrijving aangepast hebben aan de gewijzigde situatie, uit de diverse bronnen wordt het duidelijk dat de komst van de vreemdelingen in heel het rijk effectief voorafgegaan werd door een aantal als zeer ongunstig beschouwde

(2) Johan Daelman+, Precolumbiaanse edelsmeedkunst, in: *Instituut voor Amerikanistiek*, (1985) 2014, nr. 3 – aanbevolen, gratis downloadbaar.

(3) Rudolf van Zantwijk, *De zon en de arend. Duizend jaar Azteekse vertelkunst*, Amsterdam, Prometheus, 1996.

voortekens. Dat was in de eerste plaats het geval bij de Tlatoani Moctezuma, die maandenlang bezocht werd door nachtelijke visioenen, waardoor hij de fatale aankomst van Cortés beschouwde als de voorspelde terugkeer van de god Quetzalcoatl.

De auteur wendt verschillende taalregisters aan: lyrisch of episch bij de gedachten van zijn hoofdpersonen onderling of bij natuurbeschrijvingen. Opvallend zijn de stijlveranderingen wanneer Nacht Licht met zijn zussen praat, of later in de oorlog met de Mexicas. Treffend daarentegen zijn de vele plechtige dialogen met ouders, hoger geplaatsten of begroeting van vreemdelingen. Zeker voor jongeren komen ze kunstmatig, geforceerd en theatraal over. Die plechtstatigheid was echter voorgeschreven. Zie hiervoor het zesde boek van dat unieke werk, de *Historia General* van Bernardino de Sahagun⁽⁴⁾. Je kunt vergelijken met de reële situatie in Engeland en vooral in Duitsland tot een eind in de 20ste eeuw. Je sprak je vader aan als "Sir" of "Mijn heer Vader". En je ging Zijne Hoogheid beslist niet storen of lastigvallen zonder audiëntie en grondige redenen!

Een wereld achter de woorden

Het vertelperspectief vanuit Nacht Licht als focalisator heeft zo zijn consequenties. Voor hem zijn vele gegevens uit zijn cultuur vanzelfsprekend. En dus legt hij ze niet uit, of vermeldt ze slechts terloops. Sommige aspecten worden later verduidelijkt in de gesprekken tussen de personages. Andere vereisen toelichting voor lezers uit een heel andere tijd en cultuur. Voor hen leent het boek zich uitstekend tot verdere kennismaking.

Slechts twee relevante voorbeelden.

P.37: De Precolumbiaanse volkeren van Meso-Amerika kennen geen gemunt geld. Toch is dit geen zuivere ruilhandel. Hoe werkt zulke geldloze economie? Op de plaatselijke markt vraagt Witte Wolk aan Ster Hand hoe hij wenst te betalen voor haar weefsels: "Cacaobonen of kopermesjes". Dit wordt later aangevuld als ze in Tenochtitlán de grote markt van Tlatelolco bezoeken (p. 113). Kopers betalen met (holle) ganzenpennen, gevuld met goudstof, of met kostbare veren, of katoenen mantels, koperen mesjes, belletjes of cacaobonen. De onderlinge waardeverhoudingen van de diverse 'betaalmiddelen' waren vastgelegd, zoals heden met bijvoorbeeld verschillende wisselkoersen. Analoge situaties tref je zowat overal ter wereld aan. Bijvoorbeeld in Europa en Mesopotamië, waar tijdens de Bronstijd (ca. 2000 v. Chr.) koperen 'ossenhuiden', de zgn. *ingots* als universeel aanvaard betaalmiddel golden⁽⁵⁾.

P.44: "De regenmensen zijn meesterlijke schilderschrijvers." Er zijn acht Mixteekse vouwcodices met beeldschrift op hertenleer bewaard, waarvan de meest bekende de zgn. *Codex Vindobonensis Mexicanus I* (Codex van Wenen) – met zijn 52 gevouwen bladzijden en totale

(4) Fray Bernardino de Sahagún, *De Azteken. Kroniek van een verdwenen cultuur*, Amsterdam Meulenhoff, 1991. Joos de Rijcke, Buggenhout-Ecuador 1498-1998 Sahagun (telenet.be)

(5) Eric Cline. 1177 v. Chr. Het einde van de beschaving. Amsterdam, Ambo/Anthos, 2014. Zie Godendeemstering. Het catastrofale einde van de late bronstijd (deel 2) (histoforum.net)

lengte van 13,5 m de langste – en de meer toegankelijke *Codex Nutall* met de geschiedenis van Acht Hert. Nacht Lichts grootmoeder vertelt kort de geschiedenis van de Mexicas en hoe ze alles hebben overgenomen van andere volken. De heilige kalender en het oude teken-schrift hebben ze overgenomen van de Zapoteken, zegt ze (p. 75). Van de Zapoteken is geen enkel vouwboek bewaard “*wat laat vermoeden dat de Zapoteken het gebruik van het schrift nog niet kenden,*” meent de befaamde Mexicanist Felipe Solis⁽⁶⁾. Lijkt onwaarschijnlijk. Dat er niets bewaard is, bewijst niet dat het er niet is geweest! Na de Conquista door de Spanjaarden zijn overal alle ‘heidense’ bibliotheken op de brandstapel beland. In het Zapotekengebied resten alleen de oeroude en raadselachtige stenen inscripties bij de even raadselachtige ‘danzantes’ op de Monte Alban. Wel vinden we daar reeds het 20-delig tel-systeem dat later door de Maya zal gebruikt worden. De Olmeken, de laatst ontdekte cultuur (vanaf 1939), wordt beschouwd als de oudste, de moedercultuur. De laatste decennia vragen de geleerden zich af of deze (proto)Zapoteken niet nog ouder zouden zijn!

Jos Martens

Historische weetjes: wist je dat ...

Flushing een wijk is in New York, die vernoemd is naar de Nederlandse stad Vlissingen? De stad Flushing werd het eerst door Europeanen bewoond in 1645, onder het charter van de West-Indische Compagnie en werd inderdaad genoemd naar de Nederlandse stad Vlissingen, de hoofdhaven van de WIC. Oorspronkelijk lag het dorpje Vlissingen vlak bij de nederzetting Nieuw-Amsterdam, het latere New York. Later kreeg het de naam Flushing, dat ook de Engelse benaming voor het Nederlandse Vlissingen is. Flushing is vandaag een wijk in het stadsdeel Queens van New York.. Het is een bloeiende woon- en handelszone met vooral Taiwanese, Chinese en Koreaanse gemeenschappen.

(6) Felipe Solis, *Verluchte Mixteekse handschriften*, in: *Grafgiften van Mixteken en Zapoteken*, Brussel, Krediet-bank, 1993, p. 57-58.

Historische strips

De redactie prijst zich gelukkig met redacteur Frederik Maertens, die ons regelmatig een inzicht bezorgt in de wereld van de historische strips. Deze keer gaat het over de Parijse onderwereld ten tijde van Filips II August, koning van Frankrijk in de jaren 1180-1223.

Vincent Brugeas en Ronan Toulhoat, De Koning van de Ribauds, 2 dln., Zedelgem, Saga Uitgaven, 2016.

In het grote aanbod historische – of soms eerder pseudo-historische – strips vallen kleinere reeksen vaak niet zo hard op. Maar hier zitten dan weer juist vaak albums tussen die een pak beter zijn dan de bekende werken. Dit zijn dikwijls wel reeksen die zich beperken tot één geschiedkundige gebeurtenis of zelfs maar een detail. Tot die categorie behoort De Koning van de Ribauds, een verhaal in twee delen uit 2016, en gaande over een vreemde man in middeleeuws Parijs.

Januari 1194. Tristan is de “Koning van de Ribauds”, ook bekend als de “Trieste Heer” of de “Noctae Rex”. Hij beheerst een hele reeks goktenten, bordelen en ‘kwade herbergen’ in Parijs; maar is ook de leider van een netwerk spionnen en huurmoordenaars (de ribauds). Hierbij legt hij aan niemand verantwoording af, behalve aan koning Filips II August. De vorst heeft namelijk de ribauds opgericht om een voet aan de grond te krijgen in de onderwereld, en natuurlijk ook om vuile zaken op te knappen.

Wanneer op een dag Tristans dochter aangerand wordt door een handelaar uit Bordeaux, vermoordt hij deze op een brutale manier. De volgende dag wordt Tristan bij Filips ontboden. De vermoorde koopman bleek een spion van de koning te zijn, en schaduwde hertogin Eleonora van Aquitanië. Filips II beveelt Tristan de moordenaar van de handelaar te vinden, en de informatie te verzamelen die deze in zijn bezit had over de hertogin. Dit brengt Tristan in een lastig parket, zeker wanneer hij te weten komt dat de handelaar vitale informatie had over een aanslag aan het hof. En dit juist wanneer keizer Hendrik VI binnenkort naar Parijs komt ...

Op het eerste zicht lijkt deze reeks complete fantasie, maar dat is het niet. De ribauds hebben wel degelijk bestaan, en werden in 1189 door Filips II opgericht met dezelfde functies als in deze albums. Het ging om een soort militie van lijfwachten, spionnen en moordenaars van de Franse koning. Ze hadden ook wel degelijk heel wat herbergen en bordelen in hun bezit. Zo was de koning ook op de hoogte van de onderbuik van de samenleving, en konden ze bepaalde zaken – zoals gokken en prostitutie – in de gaten houden en van binnenuit beteugelen waar nodig. Ze onderhielden ook banden met de ambachten en de gilden, die zo toch onder een zekere vorstelijke controle vielen. Hun leider, de “koning van de ribauds”, was dan enkel aan de koning verantwoording verschuldigd. Na verloop van tijd zouden zulke groepen van ribauds ook ingezet worden aan het hof van diverse grote heren van Frankrijk. Zo was er ook een “roi des ribauds” aangesteld aan het Bourgondisch hof, als verantwoordelijke voor ‘spel en prostitutie’. Op het einde van de middeleeuwen zou de vrouwelijke vorm ‘ribaude’ zelfs een synoniem worden voor ‘prostitutuee’.

Naast info over dit historisch onguur gezelschap komen we in deze albums heel wat te weten over de West-Europese politiek uit deze periode. Via de spionageverslagen van Tristan en de koopman uit Bordeaux vernemen we heel wat over het conflict tussen Frankrijk en Aquitanië-Engeland. In 1194 zat Eleonora op de hertogelijke troon van Aquitanië, terwijl haar zoon Richard I van Engeland de gevangene was van keizer Hendrik VI. Deze situatie vloeide voort uit de Derde Kruistocht waarbij de vorsten van Frankrijk, Engeland en het Heilig Roomse Rijk allemaal een rol speelden. En de relaties tussen al deze partijen spelen een rol in dit verhaal en komen indirect aan bod door het onderzoek en de acties van Trieste Heer Tristan.

Om de sfeer van de middeleeuwse onderwereld weer te geven, heeft tekenaar Toulhoat een even duistere reeks afgeleverd. De pagina’s zijn inktzwart en de tekeningen zelf vertonen weinig kleur. Alle tinten zijn dof weergegeven, behalve als er bloed vloeit. De figuren zijn grimmig getekend en bezitten vaak karakterkoppen: gegroefde gezichten, pukkels en pokken, littekens, rimpels, etc. In feite wordt de sfeer van een film noir neergezet, en dit past wonderwel voor de onderste lagen van de middeleeuwse samenleving. De stijl is dus echt niet deze van een alledaagse strip.

De Koning van de Ribauds is een minder bekende, maar historisch boeiende strip voor wie wat meer geïnteresseerd is in enkele minder bekende middeleeuwse voorvallen. Hoewel de grote verhalen van koningen en keizers aan bod komen, staan de boeven en het gespuis van middeleeuws Parijs centraal in deze albums. En dat brengt een avontuur met alle noodzakelijke ingrediënten om spanning te verzekeren, en tegelijk ons een beeld te geven op een mysterieus gezelschap in dienst van de Franse vorst. De laatste pagina’s suggereren wel dat het verhaal niet afgelopen is, en dat er mogelijk een tweede cyclus aankomt. Het verhaal van de ribauds zal ongetwijfeld voldoende inspiratie bieden voor een vervolg.

Lezersbrief

*H*et stond in de sterren geschreven dat de recensie van het boek "Militante immigratie in Europa. De islam ontsluit" reacties zou uitlokken. En dat was ook het geval. De redactie ontving een lezersbrief van Jozef Smets, die in 1980 afstudeerde als historicus en sedert meer dan 30 jaar actief is in de diplomatieke carrière (momenteel ambassadeur op post in Luanda, Angola), maar zoals hij schrijft: "Eens historicus, altijd historicus! De passie voor de geschiedenis is gebleven en ze doordeesemt ook mijn werk als diplomaat."

De reden waarom ik mij tot jullie richt is dat ik absoluut wens te reageren op de bespreking van het boek van Serge Desouter, "Militante immigratie in Europa. De islam ontsluit", verschenen in het nummer van april 2021. Een zin als "de massale import van moslim-migranten in Europa, vaak onder het mom van "vluchtelingen" ... is totaal onaanvaardbaar. Het situeert zich op het randje van onverholen racisme en hoort mijns inziens niet thuis in een tijdschrift verbonden aan een universitaire faculteit. Nog een voorbeeld is de aantijging "dat we (bij asiel en migratie) overspoeld worden door analfabete mannen". Hoe is het in godsnaam mogelijk dat dergelijke zaken kritiekloos worden overgenomen?

Er valt natuurlijk heel wat te zeggen over het lot dat de christenen en de Joden beschoren was doorheen de geschiedenis in islam-landen (en laat ons nog even in herinnering roepen: het lot van de Joden in de zgn. christelijke landen, daar bestaan ook "leuke" verhalen over), maar hier zijn nuance en historisch onderzoek geboden. Het feit dat Israël wordt opgevoerd als modelland, klinkt al even onverkwikkelijk, zeker na de recentste golf van repressie aldaar met talloze burgerslachtoffers en wetende dat het Internationaal Strafhof een dossier heeft geopend over de Israëlische repressie. Maar omdat de slachtoffers daar moslims zijn, zijn ze allicht voor Dhr. Desouter niet relevant.

"In West-Europa zitten we inmiddels met getto's (...) waar blanken niet meer durven komen". Zelf schrijf ik dit mailtje vanuit de gemeente Sint-Jans-Molenbeek (waw ... het zo gevaarlijke Molenbeek), waar we al sedert 2006 een woonst hebben. Toegegeven, we zijn vaak op post geweest in het buitenland, maar hebben toch ook zeven jaar "vast" gewoond in Molenbeek. Is dat soms het getto waar de blanken niet meer durven komen? Over de vele positieve verhalen die deze gemeente en deze gemengde samenleving aangaan, zou ik ook heel veel kunnen schrijven. Maar het ergert mij keer op keer dat vanuit riante villa's of appartementen in het verre Vlaanderen, neerbuigend of ronduit negatief over deze gemeenten wordt geschreven. Meestal zonder concrete kennis of ervaring ter plaatse.

De essentie van het boek dat doordrongen is van een heel eenzijdige visie is dat de wereld wordt opgesplitst tussen "wij en zij". Wij zijn dan de christenen en de blanken en zij ... zijn

al de rest, al wat niet deugt. Dergelijke boeken zullen wel altijd geschreven worden, maar ik vind het absoluut niet te pruimen dat de commentator eraan toevoegt dat het "met veel kennis van zaken " werd geschreven en dat het boek best gelezen zou worden door onze beleidsmakers. Wees gerust, de Orbans en Tom Van Griekens van deze wereld lezen dat soort boeken de hele tijd, want ze bevestigen hen bij alle vooroordelen en blanke suprematietheorieën.

Met geachte groeten,

Jozef Smets

Historische weetjes: wist je dat ...

De Franse toneelschrijver Molière tijdens een uitvoering van zijn stuk *Le malade imaginaire* (de ingebeeldde zieke), waarin hij zelf de hoofdrol speelde, in elkaar zakte en een paar uur later overleed? Dat gebeurde op 17 februari 1653 tijdens de vierde voorstelling van zijn laatste komedie, waarin de spot werd gedreven met ingebeeldde zieken. Een goed recept tegen ziekte was onverdunde wijn met een groot stuk rundvlees en Hollandse kaas. Tijdens de opvoering werd Molière plotseling onwel. Hij werd naar huis gebracht en vroeg om een stuk Parmezaanse kaas, het enige dat hij nog kon eten. Het mocht niet baten, want Molière stierf nog diezelfde avond. Hij was toen 51 jaar oud. De aartsbisschop van Frankrijk verbood de parochiepriester hem als toneelspeler een kerkelijke begrafenis te geven, maar de leden van Molières toneelgezelschap zorgden ervoor, dankzij hun invloed op de koning, dat hij op het kerkhof van St. Joseph werd begraven. Later werd hij herbegraven op Père Lachaise.

Recensies van historische boeken

nze vaste redacteur Sam Van Clemen besprak voor dit nummer drie boeken, waarvan twee over België (*België en zijn koningen en de Rijksuniversiteiten*) en een over John Kennedy.

Mark Van den Wijngaert. *België en zijn koningen. Van macht naar invloed*. Uitg. Manteau, Antwerpen, 2021.

Op 21 juli 2021 was het precies 190 jaar geleden dat Leopold I de eed aflegde als de eerste koning der Belgen. Het was voor emeritus hoogleraar Mark Van den Wijngaert de aanleiding om bij Manteau zijn boek *België en zijn koningen* uit 2014 geactualiseerd opnieuw uit te geven. Het is maar één van zijn vele publicaties over de Belgische monarchie.

Aan elk van de zeven Belgische vorsten is een apart hoofdstuk gewijd. Elk hoofdstuk valt uiteen in twee delen. Eerst wordt gehandeld over de levensloop van de betreffende monarch, daarna over diens politieke betekenis. "Hoe evolueren de macht en de invloed van de vorst van Leopold I tot en met Filip? Dat is de kernvraag van dit boek." (p. 12)

In de inleiding wordt meteen gesteld dat vanaf het begin de koninklijke macht door de grondwet aan banden is gelegd via de ministeriële verantwoordelijkheid. De eerste drie koningen wisten binnen de hen opgelegde beperkingen hun stempel zeker te drukken. Dat geldt in de eerste plaats voor Leopold I: "Met zijn bewind beleefde België de laatste uitloper van het Ancien Régime."

Leopold II stond tegenover sterke politici en de nog jonge politieke partijen. Hij wilde nog autoritair regeren, maar moest geleidelijk inbinden. Hoewel Leopold II in Kongo Vrijstaat ongeremd zijn gangen kon gaan, met alle gruwelijke gevolgen vandien.

Daarna kwam Albert I. Hij zorgde voor een duidelijke breuk met zijn voorganger. Zo streefde hij naar een humanere politiek voor Kongo. Dit stond uiteraard in contrast met wat zijn oom Leopold II er had aangericht. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verierf de koning een enorm prestige en populariteit. Hij gebruikte het om voortaan flink te wegen op de politieke besluitvorming. Hij werd steeds kritischer over ministers en regeringen. Albert wilde tijdens de crisjaren 30 het gezag van de uitvoerende macht en van de vorst te versterken tegenover het

parlement. Zijn zoon kroonprins Leopold zou in dit streven nog veel verder gaan dan zijn vader. Over het overlijden van de koning-ridder luidt het dat onweerlegbare bewijzen voor een gewelddadige dood ontbreken. Het gebeuren zal wellicht altijd met raadsels omhuld blijven. Het verdient een nieuw onderzoek.

Het omstreden koningschap van Leopold III (1934-1951) heeft veel doen veranderen. Hij nam openlijk de politieke partijen en de democratie op de korrel. Zijn eigengereide optreden en zijn houding tijdens de oorlogsjaren hebben geleid tot de koningskwesitie en diens aftreden. "Met Leopold III verdwijnt het koningschap dat vaak autoritair zijn stempel wilde drukken op het politieke leven in België."

Zijn vervanger prins Karel en zijn opvolger koning Boudewijn waren veel voorzichtiger in hun optreden dan Leopold III. "Boudewijn erfde van zijn vader een uitgehold koningschap" (p.351). Maar naarmate de jaren verstreken, bouwde hij ervaring op. En durfde hij vastbesloten uit de hoek te komen. De abortuskwesitie was er de culminatie van.

Zijn broer en opvolger Albert II legde zijn eigen accenten. Hij "koesterde nog meer dan zijn voorganger het imago van België in het buitenland." Hij legde ook de nadruk op eenheid in verscheidenheid. Ook tegen het federaliseringsproces van ons land keek hij aan "met meer gemak" (p.266). Het mag duidelijk zijn, het boek volgt de politieke geschiedenis van ons land op de voet.

Het laatste hoofdstuk handelt over een nog onvoltooid koningschap, namelijk dat van Filip. De auteur noemt het een 'keerpunt': "Zijn ambitie is om mensen met elkaar te verbinden." Het zijn al bewogen jaren geweest. Zo waren er de aanslagen op 23 maart 2016. Verder betuigde de vorst zijn spijt over het Belgische koloniale verleden. Daarmee realiseerde hij het omgekeerd van het schrikbewind van Leopold II. Ook de coronacrisis komt in een apart stukje aan bod. Het bewijst dat de auteur mee is met de actualiteit. Als de archieven van de laatste drie koningen zullen worden vrijgegeven, zal de geschiedschrijving over het koningshuis sinds 1950 zonder twijfel flink evolueren.

Ook de persoonlijke geschiedenis van de vorsten komt aan bod. Dat verhaal is lang niet altijd even fraai. Er zijn de buitenechtelijke escapades, de interne ruzies. De soap rond Delphine Boël wordt doorgetrokken tot de recente toenadering onder impuls van koning Filip.

In een epiloog blikte de auteur samenvattend terug. De evolutie is duidelijk. Over het begin noteert de auteur: "Leopold I oefende op verschillende domeinen persoonlijke macht uit." (p.349) Over het heden luidt het: "De monarchie krijgt de facto een steeds meer representatieve en symbolische functie." (p.354) Een belangrijke kwaliteit is dat het boek leest als een trein. Een aantal zwartwit illustraties zijn toegevoegd. Een bibliografie en een register ronden af.

We merken tot slot op dat de Belgische monarchie intussen is aanbeland bij een belangrijk kantelmoment. Filip bereidt inmiddels zijn eigen opvolging voor. Als kroonprinses Elisabeth

de troon zal bestijgen, komt er een einde aan de mannelijke lijn sinds Leopold I op de Belgische troon. Daarna zal er in principe in mannelijke lijn een nieuw vorstenhuis beginnen. De mannelijke Coburgs (met de zonen van Filip en Laurent) zullen er nog maar een zijtak van zijn. Of hoe het kan verkeren in de geschiedenis.

Sam Van Clemen

Matthias Merlaen, Eddy Put, Jo Tollebeek, Tom Verschaffel (red.), *Een wereld van verschil? De zuidelijke rijksuniversiteiten in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden*, Uitg. Peeters, Leuven, 2021.

In de geschiedenis van de Belgische universiteiten bekleedt de periode van het Verenigd Koninkrijk (1815-1830) een belangrijke plaats. De ambitieuze koning Willem I besloot in 1816 immers tot de oprichting van drie gelijkwaardige rijksuniversiteiten in zowel Noord als Zuid. In het Zuiden openden in Gent, Leuven en Luik de geplande universiteiten een jaar later de deuren.

Bij de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten verscheen de bundel "Een wereld van verschil?" Hierin houdt een groep auteurs hun geschiedenis opnieuw tegen het licht. "Deze bundel handelt over tradities en veranderingen, over wat afstierf en wat nieuw was, over continuïteit en discontinuïteit. Centraal staat de vraag hoe de rijksuniversiteiten in het Zuiden als een modern project in oude instellingen waren geworteld." (p. 9) Het resultaat is veelvormig en inhoudelijk erg rijk.

In deze recensie focussen we ons voornamelijk op wat in het boek te lezen staat over de Rijksuniversiteit in Leuven. Het eerste deel handelt over 'Instellingen en Personeel'. Eddy Put plaatste de Rijksuniversiteit Leuven 'in perspectief'. Ze werd op 6 oktober 1817 geopend met een academische zitting. Het was exact 20 jaar na de afschaffing van de eeuwenoude voorganger.

Het was zeker geen restauratie van dit "rijkelijk geprivilegieerde katholieke bastion" (p. 52) Er kwam dan ook geen theologische faculteit. Een oplossing was de oprichting van een Collegium Philosophicum aan het Pauscollege. Priesterkandidaten moesten daar voortaan verplicht filosofie studeren. De nieuw benoemde professoren kregen het statuut van ambtenaar. In 1825-1828 liet de stadsbestuur de Grote Aula bouwen aan het Hogeschoolplein. Het is nog steeds een bekend onderdeel van de infrastructuur van de KU Leuven. Ook kwam er een nieuwe kruidentuin.

Vanaf het begin telde de universiteiten een relatief groot aantal studenten. Na de Belgische Revolutie hield de Rijksuniversiteit Leuven op te bestaan. In 1834 ging de huidige KU Leuven van start. Deze knoopte duidelijk aan bij de universiteit die bestond tijdens het Ancien Regime.

Het tweede deel van het boek draagt als titel 'Domeinen en disciplines'. Geert Vanpaemel behandelt de faculteiten van de wetenschappen. "Het is duidelijk dat onder Willem I een heel nieuw elan in de Belgische wetenschapsbeoefening op gang kwam en het lijkt ook voor de hand te liggen dat de rijksuniversiteiten daarin een aanzienlijke rol hebben gespeeld." (p. 100)

De auteur heeft zelf de Leuvense casus bestudeerd. De oprichting heeft ook daar gezorgd voor een frisse wind. Erg veel studenten waren er wel niet. Onder andere Jan-Baptist Van Mons en Jean Sentellet werden benoemd tot hoogleraar. Het waren "twee belangrijke sterkhouders van de vaderlandse wetenschapsbeoefening." (p. 106) De faculteiten evolueerden van louter onderwijsinstellingen naar centra voor wetenschappelijk onderzoek. Het was een evolutie die na 1830 zou worden teruggedraaid. De oprichting van de wetenschappelijke faculteiten aan de rijksuniversiteiten was samengevat toch "een belangrijk keerpunt in de Belgische wetenschapsgeschiedenis." (p. 112)

Renaud Bardez bestudeert de faculteiten geneeskunde. Er was sprake van belangrijke vernieuwing. Anatomie ging een centrale plaats innemen in de opleiding. Ook werd het onderwijs geconcentreerd rond ziekenhuizen, in Leuven Sint-Elisabeth. Dit alles was een prima voedingsbodemp voor de vooruitgang die geneeskunde en onderwijs zouden gaan boeken na 1830.

Matthias Meirlaen behandelt het geschiedenisonderwijs. Vaderlandse geschiedenis en algemene geschiedenis waren nieuwe vakken op het programma. Alle hoogleraren waren dan ook van buitenlandse afkomst. Het ging zonder uitzondering om "ruimdenkende geesten". (p. 152) Ze hadden een uitgesproken unificerende missie. De geschiedenis van Noord en Zuid werd samen behandeld. Ook riepen de hoogleraren op tot begrip tussen katholieken en protestanten.

Nogal wat professoren stonden kritisch tegenover de rol van de christendom in de geschiedenis. "Aan de Rijksuniversiteiten was de geschiedenisles een zedenles". (p. 163) Het ging om een verlicht, emancipatorisch opvoedingsprogramma met een duidelijk politiek doel. De opgeleiden moesten loyale burgers van de Nederlanden worden. Na 1830 stierf in het Zuiden dit perspectief een stille dood. "Onder nieuwe bazen werden er nieuwe hoogleraren gerekruteerd, die in hun geschiedenislessen een nieuwe politieke realiteit zouden verdedigen." (p. 166)

Daarmee zijn we aanbeland bij het derde deel 'Verbeelden en herdenken'. Jo Tollebeek en Tom Verschaffel bespreken de jubileumvieringen aan de Leuvense universiteit sinds 1834. Daarbij waren 1425 en 1831 steeds het vertrekpunt. Pas diep in de twintigste eeuw kreeg

de Rijksuniversiteit opnieuw aandacht. Het tweede eeuwfeest in 2017 van de opening in 1817 ging onopgemerkt voorbij. In 2025 is er een nieuwe groots opgezette herdenking gepland, 600 jaar na '1425'.

Ter afsluiting blikt Hilde De Ridder-Symoens samenvattend terug. Ze wijst op het vernieuwende karakter van deze bundel. Ze stelt voor Leuven een duidelijke breuk vast met het verleden. "De Rijksuniversiteit van Leuven verschilde zeker in ideologisch opzicht eerder dan wat structuur betreft, diepgaand van de Oude Leuvense universiteit." (p. 257) Ze was ontrokken aan de invloed van de Kerk en ze was een echte staatsinstelling die op elk vlak was onderworpen aan de overheid.

De universiteiten van Gent en Luik zijn na de Belgische onafhankelijkheid blijven voortbestaan. De Rijksuniversiteit Leuven daarentegen kreeg een katholieke opvolger. Ze heeft dus maar 13 jaar bestaan en werd daarna liefst vergeten. Maar toch zijn er in die korte periode vernieuwingen in gang gezet die ook voor de toekomst van belang zouden blijven. De vernieuwde aandacht voor de geschiedenis ervan is dan ook volkomen terecht.

Sam Van Clemen

Fredrik Logevall, *JFK. Kennedy's jonge jaren 1917-1956*, Uitg. Spectrum, Amsterdam, 2020.

John Fitzgerald Kennedy (1917-1963) is een iconische figuur uit de geschiedenis van de twintigste eeuw. Zijn afkomst uit een steenrijke familie, zijn komeetachtige opgang, zijn knappe vrouw Jackie, zijn charismatische optreden als Amerikaans president en zijn tragische overlijden blijven tot de verbeelding spreken. Er is dan ook al een stortvloed aan boeken over hem geschreven. Maar een recente allesomvattende biografie ontbrak tot nu toe, mede omdat nog niet alle archiefmateriaal was vrijgegeven.

Daar kan nu verandering in komen. Zijn enorme archief berust namelijk in de JFK Presidential Library in Boston. De geheimhouding werd er enkele jaren geleden volledig opgeheven. Ook is de nalatenschap van vader Joseph Kennedy nu vrij raadpleegbaar. Fredrik Logevall is hoogleraar in Harvard. Hij werkte jarenlang aan zijn een erg lijvige biografie JFK, waarvan het eerste deel nu ook in het Nederlands is verschenen.

Dit eerste deel handelt over Kennedy tot het najaar van 1956, het moment waarop hij besliste om in 1960 een gooi te gaan doen naar het presidentschap. "De Tweede Wereldoorlog

neemt een centrale plaats in dit boek in. Het tweede thema betreft zijn uitgesproken gevoel voor internationale aangelegenheden. Hij was van het begin af een man van de wereld. Jack kwam uit de oorlog overtuigd van het idee dat de Verenigde Staten een aanhoudende leiderschapsrol moesten vervullen in samenwerking met andere landen. Dat standpunt heeft hij nooit verlaten.” (p. 14-15)

Maar het erg rijke boek heeft nog zoveel meer te bieden. Het begint met de voorgeschiedenis van de Kennedy's, katholieke Ierse migranten die zich in Boston wisten op te werken. Joe Kennedy vergaarde een fortuin en was bijna nooit thuis. Bij nogal wat telgen van de familie was de huwelijksvrouw niet erg groot. Jack was vanaf het begin de tweede zoon na Joe jr. Deze gold aanvankelijk als de man voor de toekomst. Maar de ziekelijke tweede zoon bleek eigenlijk meer in zijn mars te hebben. Bovendien kon hij steeds terugvallen op het fortuin van zijn vader. In het College en Harvard was hij een opvallende persoonlijkheid die iedereen voor zich wist te winnen.

Europa leerde hij uitstekend kennen. Zijn vader was sinds 1938 immers Amerikaans ambassadeur in Londen. Ook heeft Jack met enkele vrienden het oude continent uitgebreid bereisd. Kennedy sr. steunde de appeasement-politiek van Neville Chamberlain. Ook stond hij zeker niet negatief tegenover de autoritaire regimes van die tijd. Het zou het einde betekenen van diens politieke carrière.

Tijdens een bezoek aan het Lagerhuis hoorde JFK Churchill spreken. Hij was onder de indruk. Daarna keerde hij terug naar de States om zijn studies aan Harvard af te maken. Zijn boek 'Why England slept' is de uitgegeven versie van zijn thesis. Het handelt over het aandeel van Groot-Brittannië in het afsluiten van het verdrag van München. Hiermee verwierf hij voor het eerst naam bekendheid. Zijn tweede boek dateert uit 1956. Het heeft als titel 'Profiles in courage'. Het is een bundel portretten van bekende Amerikaanse senatoren. Hijzelf hoort in deze reeks zeker ook thuis.

Nogal wat Amerikaanse presidenten hebben naam weten te maken dankzij hun status als oorlogsveteraan. John Kennedy is er één van. Het verhaal is bekend. Als commandant van een boot in de Pacific verwierf hij een heldenstatus. Ook werd hij gewond. Hij was nog steeds herstellende toen de oorlog ten einde liep. Zijn oudere broer Joe jr. liet het leven als bemanningslid van een bommenwerper. Ineens was Jack de oudste zoon die het moest gaan waarmaken.

Daarmee begon de volgende fase van Kennedy's leven. 'Politiek tot in zijn vingertoppen' is de titel van het hoofdstuk waarmee dit deel van het boek begint. De duidelijk erg getalenteerde politicus maakte snel opgang binnen de Democratische Partij. Eerst werd hij lid van het Huis van afgevaardigden. Daarna werd hij verkozen tot senator. Hij kwam trouwens op hetzelfde moment in de senaat als zijn latere rivaal Richard Nixon. Zijn jongere broer Bobby werd zijn trouwe rechterhand.

Een apart hoofdstuk heeft als treffende titel 'Jackie'. Hun verkering en huwelijk komen hierin aan bod. Maar Jack heeft haar vanaf het begin bedrogen. Toch zou het paar steeds bij elkaar blijven en meerdere kinderen en ook miskramen krijgen. Ook de zware gezondheidsproblemen van Jack krijgen hun plaats. Ze zouden geen rem betekenen op zijn opgang, integendeel zelfs.

In de senaat was JFK eerder een jonge backbencher. Hij stond er in de schaduw van de machtige fractieleider Lyndon Johnson. Maar hij had zich een sterke campagnevoerder getoond. En hij was tot nog veel meer in staat. Tijdens de Democratische conventie van 1956 werd hij immers bijna verkozen tot running mate van Adlai Stevenson, die later overigens tijdens de presidentsverkiezingen kansloos verloor van Dwight Eisenhower. Om meer steun van het zuiden te verkrijgen, was JFK inzake burgerrechten voor de zwarten toch een meer gematigde houding gaan aannemen dan voordien. Deze heikele kwestie zou later tijdens zijn presidentschap volop gaan spelen.

In 1960 zou er hoe dan ook een nieuwe president komen. JFK besepte dat er een generatiewissel op komst was en rook zijn kans. Bovendien was het nieuwe medium tv hem op het lijf geschreven, wat hem fel in de kaart zou spelen. Het vervolg van dit erg rijke en boeiende verhaal zal de auteur brengen in het tweede deel.

Het gaat hier om een volumineuze en soms nogal wijdlopijge biografie. Ze bevat zeker een schat aan nieuwe gegevens. De auteur besteedt daarbij ook uitgebreid aandacht aan de ruime context waarin het verhaal zich afspeelt. John Fitzgerald Kennedy is dit meer dan waard. Ook zijn een aantal illustraties toegevoegd. Het lijkt geen twijfel dat deze levensbeschrijving van JFK de tand des tijds zal doorstaan. We kijken uit naar het vervolg.

Sam Van Clemen

Leuven en zijn colleges

Eindredacteur van *Tijdingen*, Edward De Maesschalck, schreef tijdens het coronajaar een boek over de Leuvense colleges. Dat was in 1977 het onderwerp van zijn doctoraat. Waarom hij zo lang gewacht heeft om daarover te publiceren, komt u hier te weten.

Het resultaat van corona

Het jaar 2020 heeft door corona veel ellende veroorzaakt, maar voor sommigen was het ook een gelegenheid om oude rekeningen te vereffenen. Dat was voor mij alleszins het geval, want ik kreeg plotseling zeeën van tijd, aangezien alle lezingen en begeleide reizen werden uitgesteld. Eind februari zette ik me aan het werk om een oude gelofte waar te maken, namelijk een boek te schrijven over de colleges van Leuven, waaraan ik destijds bijna twaalf jaar van mijn leven had gewijd. Mijn licentiatesthesis (1968) ging immers over het Standonckcollege in Leuven en mijn doctoraat (1977) over alle colleges in Leuven tot ca. 1530, m.a.w. gedurende de eerste eeuw van de Leuvense universiteit.

Daarna heb ik nog geregeld artikelen geschreven over die materie, maar steeds minder, want ik werkte toen bij de VRT en maakte daar televisieprogramma's over alle mogelijke periodes en historische figuren. Soms leidde dat weer tot boeken, die op hun beurt aanleiding gaven tot lezingen en reizen, zoals over Maria van Bourgondië of Karl Marx. Zo dreef ik steeds verder weg van het onderwerp waarin ik het meest beslagen was, namelijk de Leuvense colleges. Dat overkomt wel meer mensen, want Peter Vandermeersch, hoofdredacteur van diverse kranten, behaalde in 1983 in Gent zijn licentiaatstapel met een thesis over Bruggelingen aan de Oude Universiteit van Leuven.

Ondertussen had Jan Roegiers (+2013), de betreurde bibliothecaris van de universiteit, de fakkel van de universiteitsgeschiedenis overgenomen. Zijn geliefkoosde periode was de 18de eeuw, waarover ik minder wist, zodat zijn artikelen de perfecte aanvulling vormden van mijn eigen onderzoek. Nog belangrijker was het feit dat door zijn toedoen ook enkele licentiatesthesisen werden gemaakt over beurzen en colleges tijdens het Ancien Régime, waarvan ik zeer dankbaar gebruik mocht maken. Omdat ik in coronatijden geen bibliotheken of archieven kon bezoeken, waren nogal wat verantwoordelijken zo vriendelijk mij de nodige scans te bezorgen van belangwekkend bibliografisch en archivalisch materiaal (universiteit, rijks-

archief, stadsarchief), zodat ik voortdurend kon doorwerken. Ik leerde ook het potentieel van Internet kennen, waar oudere boeken dikwijls integraal beschikbaar staan, verder van EBAY, waar je boeken kunt bestellen die enkele dagen later in je brievenbus ploffen, en ten slotte van de Maurits Sabbe-bibliotheek in Leuven, die zo rijk is als de zee diep is.

Om kort te gaan, een jaar na de start was mijn boek tot mijn eigen verbazing klaar. Dat zegt wel iets over de tijd die een actieve gepensioneerde doorgaans besteedt aan allerhande activiteiten, zoals lezingen, reizen, clubvergaderingen, vakanties, familiebezoek enzovoort. Wie elke dag gewoon doorwerkt (gemiddeld acht uur), enkel onderbroken door een obligate wandeling met vrouwlief (graag 10.000 stappen per dag), kan verbazend veel bereiken. Nu pas begrijp ik waar die oude knarren uit de 19de eeuw de tijd vandaan haalden om zoveel dikke boeken te schrijven.

Leuvense gidsen

Aanleiding om dit boek te schrijven was de herhaalde vraag van Leuvense gidsen om wegwijs te geraken in de ingewikkelde materie van de Leuvense colleges. Wat zijn colleges eigenlijk? Waarin verschillen ze van de vier bekende pedagogieën (Varken, Valk, Lelie, Burcht)? Wie woonde in die colleges? Waar werden de lessen gegeven? Hoe zat dat met die beurzen in het Ancien Régime? Hoeveel van die oude colleges staan nog overeind? Voor een Leuvense gids is dat echt wel basiskennis, want je loopt in Leuven voortdurend collegegebouwen tegen het lijf. En sinds ik mijn doctoraat heb beëindigd in 1977 is blijkbaar niemand op de idee gekomen om een globaal overzicht te maken van de Leuvense colleges. Dus vond ik het mijn plicht om dat alsnog te doen. Een studie van Leuvense colleges en beurzen vergt immers enkele vaardigheden die tegenwoordig zeldzaam worden. Een goede kennis van het Latijn is een basisvoorwaarde, want de meeste bronnen zijn in die taal geschreven. Even belangrijk is de kennis van oud schrift, waarbij niet de middeleeuwen, maar de zeventiende eeuw het moeilijkst te ontcijferen schrift heeft voortgebracht. Ten slotte moet een mens vertrouwd zijn met de ingewikkelde geschiedenis van munten, maten en gewichten, anders kan je het wel vergeten. Dat is wellicht de voornaamste reden waarom in de loop der jaren toch vrij weinig over de Leuvense colleges werd gepubliceerd.

Het boek telt acht hoofdstukken en nog een pak bijlagen, waaronder een reeks nauwkeurige kaarten van de Leuvense colleges. Het eerste hoofdstuk (Colleges, beurzen en studenten) wil een algemeen over-

Kaart van colleges 18de eeuw rondom het huidige Hogeschoolplein (in stippellijn)

zicht geven van de problematiek. Wie snel wil weten wat colleges of pedagogieën waren, waar onderwijs werd gegeven, hoe het zat met orde en tucht of wie recht had op een beurs, vindt hier zijn gading. Dit hoofdstuk is voor Leuvense gidsen en andere geïnteresseerden basiskennis. Er wordt ook uitgelegd wat suppoosten waren (ingeschreven leden van de universiteit, niet noodzakelijk studenten) en welke religieuze instellingen bij de universiteit werden ingelijfd (in het jargon geïncorporeerd). Er is ook een kaart van al dergelijke instellingen in Leuven. Meestal ging het om mannenkloosters.

De stichting van colleges

Daarna volgen een reeks hoofdstukken in min of meer chronologische volgorde. Hier worden de diverse colleges een voor een behandeld: de stichting, de bedoelingen en telkens ook een vooruitblik naar de verdere historie van dit college. Op het eind van elk hoofdstuk is een kaart opgenomen van de Leuvense binnenstad met aanduiding waar de colleges gelegen waren (in 1500, in 1578, in 1635 en in 1797). In totaal werden in Leuven 68 colleges gesticht, waarvan er bij de afschaffing van de universiteit nog veertig overbleven. De titels van de hoofdstukken luiden als volgt:

- hoofdstuk 2: Het begin van een collegetraditie (1425-1500)
- hoofdstuk 3: Hoogtij van de collegestichtingen (1500-1578)
- hoofdstuk 4: De colleges van de contrareformatie (1578-1635)
- hoofdstuk 5: De missiecolleges (1560-1797)
- hoofdstuk 6: De laatste collegestichtingen (1635-1797).

We maken niet enkel kennis met de verschillende colleges, waarvan sommige tot nog toe onbekend bleven, maar ook met ingrijpende gebeurtenissen, zoals militaire bezetting, oorlog en pest, evenals met de verbeterde strijd tussen jezùieten en jansenisten. In het zesde hoofdstuk wordt ook een balans opgemaakt van de toestand in 1785, tien jaar vóór de afschaffing van de universiteit. Het aantal studenten liep toen op tot ca. 2500, van wie ca. 1400 in de colleges verbleef. Meer dan de helft (764) beschikte er over een beurs, wat als een knappe prestatie mag gelden. De stichters waren vooral professoren en geestelijken, maar in de loop der eeuwen hebben in Leuven ook 62 vrouwen beurzen gesticht. In bijlage is een lijst van deze vrouwen opgenomen. Ten slotte komt in het zesde hoofdstuk ook de afschaffing van de universiteit (in 1797) en het lot van de colleges aan bod.

Dagelijks leven

Hoofdstuk 7 brengt een beeld van het dagelijks leven in de colleges. Achtereenvolgens volgt een toelichting over de president (de baas in een college) en de regent (de baas in een pedagogie), verder over bursalen en hun problemen, over tucht en dagorde in de colleges, en over de maaltijden en het personeel. Het vergelijkend onderzoek van de colleges leidde tot enkele interessante vaststellingen. Presidenten werden voor het leven benoemd en waren belang-

rijke figuren aan de universiteit. De meesten werden vrij oud, soms meer dan 80 jaar. Opmerkelijk was het toenemend aantal presidenten van Leuvense komaf. Nogal wat colleges verloren in de loop der eeuwen hun financiële draagkracht, vooral door inflatie, waardoor presidenten op eigen risico pensioen begonnen te houden. Welnu, enkel geboren Leuvenaars, die van kindsbeen af vertrouwd waren met de wereld van kotstudenten en pensions, bleken bereid dergelijk risico te nemen.

De maaltijden werden altijd bereid door vrouwen en ze stonden meestal hoog aangeschreven, want volgens waarnemers in de 18de eeuw was de Leuvense kost beter dan wat de adel in het buitenland voorgeschoteld kreeg. Ten slotte leren we dat de grootste verleiding voor studenten niet uitging van het vrouwelijk schoon, maar van een overdaad aan bier, van de neiging tot geweld en van kansspelen.

Tekening Hoviuscollege (18de eeuw)

Hoviuscollege vandaag (Tiensestraat)

Wandelgids

Omdat het boek in eerste instantie mikt op Leuvense gidsen, werd een apart hoofdstuk (8) gewijd aan de gebouwen, die al dan niet nog overeind staan. In het boek zijn minstens drie colleges uit de as van de vergetelheid herrezen: het Mechels college in de Diestsestraat, het Sint-Michielscollege in de Parijsstraat en het Hoviuscollege in de Tiensestraat. Dit hoofdstuk wordt gevolgd door een wandelkaart en foto's van alle nog bestaande colleges. De voorgestelde wandeling heeft een basispatroon en enkele extra lussen, voor wie echt alles wil zien. Voor de basiswandeling in groep mét uitleg is drie uur een minimum (ca. 8000 stappen). De beste uitvalsbasis is de universiteitsbibliotheek op het Ladeuzeplein.

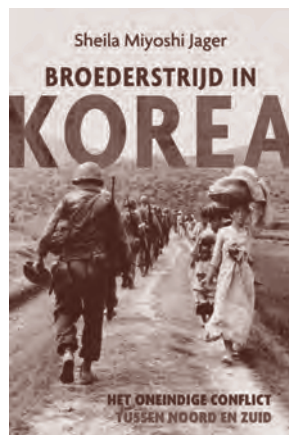
Edward De Maesschalck

Broederstrijd in Korea

Zuid-Korea staat tegenwoordig aangeschreven als een welvarend, ontwikkeld en democratisch land, maar de lijdensweg die het heeft doorgemaakt sinds de Tweede Wereldoorlog is minder bekend. Jef Abbeel maakt ons wegwijs via een uitgebreide recensie van een uitstekend boek.

Sheila Miyoshi Jager, *Broederstrijd in Korea* (Oorspr. titel: *Brothers at War*), Uitg. Omniboek, Utrecht/VBK, Antwerpen, 2020.

Hoewel de Koude Oorlog in Europa al 30 jaar voorbij is, lijkt hij in Korea eindeloos te duren. Dit boek verscheen al in 2013. Vandaar dat de schrijfster (°1963), professor Oost-Aziatische studies en ex-lief van Barack Obama, een voorwoord toevoegt aan de Nederlandse vertaling. Daarin vat ze de gebeurtenissen van 2013 tot 2019 kort samen. Maar de fameuze ontmoeting van de twee Koreaanse leiders met Trump in 2019 staat enkel vermeld op de kaft van het boek. Dat heeft twee grote thema's: de oorlog en de strijd om het legitieme regime te zijn. Ik zou er nog een derde aan toevoegen: de verschillen tussen het arme Noorden en het welvarende Zuiden.

Aanloop naar de strijd

Al in de late 19de eeuw hadden China, Japan, Rusland en de VSA interesse voor Korea. Japan annexeerde het land in 1910, maar werd in 1945 verslagen en Korea werd in twee gedeeld door de Sovjet-Unie en de VSA. De Russen installeerden een communistische regering in het Noorden, de Amerikanen een conservatieve in het Zuiden. Elk regime wou het land herenigen onder zijn heerschappij. De Russische bezetters bezondigden zich aanvankelijk aan plunderingen en verkrachtingen en namen hele staal- en textiel fabrieken weg. Ze kregen medewerking van vele Koreaanse communisten, die al decennia in de SU woonden en ook Russisch spraken. Eén van hen was Kim Il Sung, toen 33 jaar. De Noord-Koreanen waren niet blij met hem en met de bezetters. Gevolg: tussen december 1945 en juli 1947 vluchtten er bijna 2 miljoen naar het Zuiden, waar ze voor voedselproblemen zorgden (p. 43).

De Amerikanen hadden ook problemen in hun zone: de bevolking was boos, vooral omdat Japanse ambtenaren daar in dienst mochten blijven bij gebrek aan geschoolde Koreanen (p. 45-47). De Zuid-Koreanen hadden in 1945 maar één wens: dat de Amerikanen (en de Japanse ambtenaren) zo snel mogelijk het land verlieten en dat zij onafhankelijk werden

(p. 52-57). In 1946-1948 volgden er vele stakingen en klopjachten op Koreanen die met de VSA samenwerkten. De Amerikanen onderdrukten die stakingen met harde hand: enkele tienduizenden 'opstandelingen' werden gedood.

Het begin van de strijd

Het contrast met het zeer gedisciplineerde Noorden was groot. In augustus 1948 werd in het Zuiden de Republiek Korea opgericht, in september 1948 in het Noorden de Democratische Volksrepubliek Korea (p. 68-70). In maart-april 1949 trok Kim Il Sung naar Stalin om hulp te vragen. Die kreeg in december 1949-februari 1950 ook bezoek van Mao. Ze maakten ruzie, maar ze sloten uiteindelijk een verdrag. Op 25 juni 1950 viel Noord-Korea met de steun van Stalin (en vanaf oktober ook van Mao) binnen in het Zuiden om het land met geweld te herenigen en communistisch te maken. De hoofdstad Seoel, die maar 40 km van de grens ligt, werd snel veroverd. Op 27 juni gaf de Veiligheidsraad van de VN toestemming om de agressie te stoppen.

Zuid-Korea kreeg de steun van de VSA en van troepen uit 16 andere westerse landen. De Amerikanen dachten dat de Noord-Koreanen meteen op de vlucht zouden slaan, maar het omgekeerde gebeurde: de Amerikanen sloegen op de vlucht (p. 93-96). In juli-september 1950 keerden de kansen en bedelde Kim Il Sung bij Stalin om militaire adviseurs. MacArthur bevrijdde Seoel op 25 september. De vluchtende Noord-Koreanen doodden duizenden krijgsgevangenen, vrouwen en kinderen op wrede wijze. De Amerikanen vergeleken hen met de Mongoolse hordes uit de 13de eeuw. Ook de Zuid-Koreanen gedroegen zich wreed. Minstens 100.000 Zuid-Koreanen werden gedood als vermeende communisten (p. 114-117). De Westerse pers vermeldde enkel de wrede daden van de noorderlingen en verzweg die van de zuiderlingen. Voor menig lezer zal dit dus nieuwe informatie zijn (p. 120).

Troepen van de Verenigde Naties

De oproep van de VN had veel succes: 48 van de 59 leden boden hulp aan (p. 121). België zond 3.500 soldaten, Nederland 5.300. De VSA stuurden er 2 miljoen, van wie er 36.574 sneuvelden en 103.284 gewond raakten (p. 550-551). Er waren taal- en andere problemen. Zo wilden de Turkse soldaten niet gezamenlijk douchen en geen varkensvlees eten. De motieven om soldaten te sturen waren collectieve veiligheid en anticommunisme, soms ook in de gunst staan van het machtige Amerika. De VN kregen de geloofwaardigheid die de Volkenbond miste door zich in 1931 niet te verzetten tegen de Japanse inval in Mantsjoerije (p. 132-136). Einde september werden de agressors dus teruggedreven. MacArthur kreeg dan de instructie om de 38ste breedtegraad over te steken om het Noord-Koreaanse leger te vernietigen, op voorwaarde dat er geen Sovjet- of Chinees leger kwam meevechten. Op vraag van Kim Il Sung overtuigde Stalin dan Mao om in te grijpen. Vanaf 19 oktober 1950 staken 200.000 en in november 400.000 Chinese soldaten de Yalu-rivier over. De Amerikanen dachten dat ze slechts met 16.000 à 34.000 waren en dat de oorlog voor Kerstmis voorbij zou zijn. Het VN-leger werd door de Chinezen verpletterd.

MacArthur gaf openlijk de schuld aan de beperkingen die Truman opgelegd had. Die was woedend. Honderdduizenden Noord-Koreanen vluchtten naar het Zuiden omdat de Amerikanen hun steden en dorpen verwoestten en uit angst voor communistische vergelding. De Chinezen heroverden Seoel op 4 januari 1951, maar ze waren uitgehongerd en uitgeput. In februari 1951 lanceerde het VN-leger een tegenoffensief, eerst met duizenden Amerikaanse en Nederlandse doden voor gevolg, dan met tienduizenden Chinese doden. In maart 1951 viel Seoel voor de vierde keer in 9 maanden in andere handen. In april 1951 werd de populaire MacArthur ontslagen door Truman, omdat hij de oorlog wou uitbreiden op Chinees grondgebied. Als MacArthur zijn zin had gekregen, had hij heel Korea veroverd en eengemaakt en dan was Noord-Korea wellicht nu ook welvarend in plaats van uitgehongerd. In mei-juni konden de Amerikanen het Chinese leger verslaan, maar Truman verzette zich daartegen.

Douglas MacArthur in 1945

Wapenstilstand

In juli 1951 begonnen in Kaesong, in het zuiden van Noord-Korea, de onderhandelingen over wapenstilstand. De communisten, die aan het verliezen waren, stelden het voor alsof de Amerikanen om vrede kwamen smeken. President Rhee was tegen die onderhandelingen en voor een oorlog tot de overwinning en de hereniging. De onderhandelingen verliepen zeer moeizaam. Ondertussen werden de gevangenen van de Noord-Koreanen, onder wie heel wat oude missionarissen, zo onmenselijk behandeld, dat twee op drie stierven, meestal door uitgehongering. Ze moesten overleven op ... 150 maïskorrels per dag (p. 244-264)! Ze werden ook zwaar geïndoctrineerd om communist te worden. Tot 2006 ontsnapten er nog krijgsgevangenen uit Noord-Korea, na 50 jaar dwangarbeid in een kolenmijn. Pas dan vernamen ze dat de oorlog al 50 jaar voorbij was (p. 268-269).

In 1953 werden er 3.198 Amerikanen en 7.142 Zuid-Koreanen gerespatieerd. Deze laatsten werden vervolgens door hun eigen regering opgesloten op een verlaten eiland om ze te controleren op hun politieke zuiverheid. Velen pleegden daar zelfmoord. Als vergoeding voor drie jaar krijgsgevangenschap kregen ze een paar dollars. 56.202 Zuid-Koreanen hadden nog meer pech: zij werden niet gerespatieerd en moesten in Noord-Korea blijven als dwangarbeider of soldaat (p. 269-271). Ondertussen was Noord-Korea grotendeels verwoest door de Amerikaanse napalmbrandbommen. Die bombardementen dienden om de communisten tot onderhandelen te dwingen. Ze vernietigden de spoorwegen en 40% van de voorraden van het Chinese leger. De Chinezen moesten ondergronds gaan: ze bouwden 1.250 km tunnels en vele grotten om voedsel op te slaan. Ze beweerden ook dat de Amerikanen biologi-

sche wapens hadden ingezet. Een commissie o.l.v. China-vriend Joseph Needham bevestigde dit, zonder het te onderzoeken. In 1998 bleek uit Sovjet-documenten van 1953 dat het pure verzinsels waren (p. 282-295).

In maart 1953 waren de communisten eindelijk bereid tot wapenstilstand. Volgens de auteur was dit niet uit angst voor atoomwapens, maar door de dood van Stalin. Hij hield namelijk alles tegen, maar zijn opvolgers wilden de oorlog beëindigen (p. 314-317). In juli 1953 was het eindelijk zover. De delegaties wisselden geen groet en geen afscheidswoord. Vrede kwam er nooit: in Korea leeft de Koude Oorlog nog verder. Noord-Korea verloor 1,13 miljoen mensen of 1 op 9. China verloor een half miljoen soldaten, maar vergrootte zijn nationale trots en zijn aanzien doordat het de Amerikanen had tegengehouden. Op de Conferentie van Genève over Korea en Vietnam in 1954 gaven de Chinezen de toon aan. Dulles weigerde daar een hand te geven aan premier Zhou Enlai. Ho Chi Minh moest van de Chinezen de 17de breedtegraad aanvaarden als tijdelijke scheidingslijn (p. 349-351).

Vietnamoorlog en opbloei van Zuid-Korea

Ondanks de 36.574 doden en 103.284 gewonden en de frustraties in Korea, mengden de Amerikanen en Zuid-Koreanen zich in de jaren '60 toch in de Vietnamoorlog. Ze vreesden dat China en de Sovjet-Unie het communisme verder wilden verspreiden, ondanks hun breuk na de vernederingen van Chroesjtsjov door Mao. In 1963 stuurde Kennedy 16.000 Amerikaanse militairen, Johnson verhoogde dat getal tot 536.000 in 1968 (p. 376-383). Zuid-Korea stuurde 50.000 militairen. De Amerikaanse militaire top was voor terugtrekking wegens de onstabiele situatie in Zuid-Vietnam: in 1964-65 waren er negen regeringswisselingen en de Vietcong was er sterker dan de regering (p. 378-386). Voor de Amerikanen werd het weer een afgang, voor Zuid-Korea het begin van zijn economische bloei.

In 1961 was Park Chung Hee aan de macht gekomen in Zuid-Korea door een staatsgreep tegen het corrupte regime. Toen was het BNP van Noord-Korea nog het dubbele van het zuiden: 160 \$ p.p.j. tegenover 80 \$ (p. 387-391). Onder het bewind van Park Chung Hee (1962-1979) evolueerde Zuid-Korea van zeer arm naar zeer welvend. Dit leidde tot jaloezie en in 1968 tot nieuwe provocaties van Noord-Korea.

Park Chung Hee

Toestand in Noord-Korea

Vanaf 1953 voerde Kim Il Sung 'zuiveringen' door in Noord-Korea: eerst werden tientallen medewerkers geëxecuteerd, in 1958-59 bijna 100.000 en in 1967 opnieuw een ongekend

aantal. In 1955 lanceerde hij zijn leidende filosofie: chuch'e of zelfbeschikking. De invloed van de SU en van China werd op vele manieren ongedaan gemaakt (p. 411-416). Maar het land bleef tot nu toe afhankelijk, eerst van Russische, nu van Chinese leningen, die niet terugbetaald worden. Vanaf 1962 opteerde Kim weer voor een militaire aanpak om Zuid-Korea ook communistisch te maken: het legerbudget steeg van 4% in 1961 naar 31% in 1967-1969. In 1969 pleegden commando's een mislukte moordaanslag op president Park en kaapte men de USS Pueblo, een Amerikaans verkenningsschip (p. 401-405, 436). De 83 bemanningsleden werden bijna een jaar vastgehouden en geïndoctrineerd, het schip werd nooit teruggegeven: het is nu een toeristische attractie in Pyongyang (p. 436).

Kim il Sung

Evolutie sinds de jaren 70

In 1971-72 zorgden Nixon en Kissinger voor toenadering tot China, waardoor Zuid-Korea zich verraden voelde en besepte dat het grotendeels op eigen kracht verder moest. Dat besef werd nog versterkt door provocaties van Noord-Korea in 1976 en door president Carter, die de Amerikaanse troepen wou weghalen, iets wat ... China en de SU niet wensten (p. 444-472). In de jaren '80 leefde bij contesterende studenten in Zuid-Korea de wens op hereniging en op het vertrek van de Amerikanen, maar de economische instorting van het Noorden, mede door de implosie van hun geldschietter, de SU, en de nucleaire ambities maakten een einde aan hun naïeve illusies. Ze bereikten wel dat hun land eindelijk een democratie werd in 1987. En in 1988 organiseerde het succesvolle Olympische Spelen (p. 477-484).

In 1994 stierf Kim Il Sung, in 2011 zijn opvolger Kim Jong Il. Hij werd opgevolgd door Kim Jong-un. Dikwijls leek het land in te storten, maar dat gebeurde niet. Van 1995 tot 1998 kampte het wel met een afschuwelijke hongersnood, waarbij 600.000 à 1 miljoen doden vielen (p. 507-513). De internationale voedselhulp kwam helaas niet terecht bij de uitgehongerden, maar bij corrupte functionarissen en het leger. 37% van de bevolking wist niet eens dat er hulp bestond (p. 517). In 2008 had het land opnieuw voedselhulp nodig. Het boek is helaas al afgesloten in december 2012. Het eindigt met een degelijk overzicht van de strijdkrachten in de Koreaanse Oorlog, de doden en de gewonden per land (p. 550-552), 105 pagina's noten (p. 556-661) en een uitgebreid register (p. 662-688).

Beoordeling

De schrijfster is bijzonder goed op de hoogte van de geschiedenis, geografie, cultuur en mentaliteit van de Koreanen, de oorlog en de conflicten nadien. Ze heeft de moeite gedaan om

ook vele minder bekende bronnen uit de SU en het Oostblok te raadplegen. Ze toont ook duidelijk de spanningen die er waren tussen Truman en MacArthur, tussen Amerikanen en Britten, tussen Amerikanen en Zuid-Koreanen, tussen Mao en Stalin-Chroesjtsjov-Brezjnev. Er staat ook veel in over de Koreaanse cultuur en literatuur, een aspect dat we niet terugvinden in de boeken van Westerse schrijvers. De schrijfster heeft trouwens een aantal jaren in Seoel gewoond. Het militaire aspect van de oorlog krijgt iets te veel aandacht en enkel militairen snappen de kaartjes die erbij staan. Een chronologisch lijstje met de leiders van Noord-Korea en de vele van Zuid-Korea ontbreekt.

Sheila Miyoshi Jager

Jef Abbeel

Historische weetjes: wist je dat ...

De internetzoekmachine Google is genoemd naar 'googol', de aanduiding voor een 1 met honderd nullen (10^{100}). Google is opgericht door onder meer Larry Page, die gefascineerd was door wiskunde en de verwijzing naar juist dit getal weerspiegelt de bedrijfsmissie om alle informatie ter wereld toegankelijk en nuttig te maken. De naam is uiteindelijk 'Google' geworden door een spelfout van Sean Anderson, medebedenker van de naam en destijds een studiegenoot van Page. De naam Googol werd in 1920 gegeven door Milton Sirota (1911-1981), het toentertijd negenjarige neefje van de Amerikaanse wiskundige Edward Kasner. Kasner publiceerde het concept in zijn boek *Mathematics and the imagination* (Wiskunde en de verbeelding). Hij verzong het getal om het verschil te laten zien tussen een onvoorstelbaar groot getal en oneindig.

Europese geheimen in Leuven: Een Unieke Wandeling

*D*oor de coronacrisis heb je misschien zoals zovelen meer gewandeld in jouw omgeving of in andere steden. Hierbij kon voor veel alumni (een terugkeer naar) Leuven niet ontbreken om de oude studentenstad met al haar troeven te herontdekken. Zeker voor historici heeft de stad veel te bieden dankzij haar rijke geschiedenis. Maar hebben jullie er al ooit op gelet dat Leuven doorheen de eeuwen een grote rol heeft gespeeld op internationaal vlak?

Europa Direct Vlaams-Brabant en VLAIO lanceerden rond dit thema een podcast met bijhorende wandeling: "Europese Geheimen in Leuven". Hierbij ga je op verkenning doorheen Leuven en luister je naar de verhalen van vijf grote Europeanen. Erasmus, Thomas More, Jansenius, Otto Von Habsburg en Europa zelf hebben elk hun sporen achter gelaten in Leuven doorheen de geschiedenis. Dus 5 Verhalen, 5 grote namen, 5 linken met een levendig Leuven. De stemmen klinken je misschien bekend in de oren. Sien Wynants, Lennaert Maes, Sarah Martens en Robin Dekelver leenden hun stem uit aan deze interessante en soms wel grappige verhalen.

Vertrek aan het beeld "De Ontvoering van Europa" aan het provinciehuis en wandel 2 kilometer met leuke verhalen in je oren tot aan de Grote Markt. Je kan de podcast ook thuis vanuit je luie zetel beluisteren, maar als je ter plaatste de tocht uit doet is het nog maar enkele meters wandelen naar een gezellig terrasje.

Praktische informatie:

Start wandeling: Provincieplein 1 - 3010 Leuven

Aankomst wandeling: Grote Markt - 3000 Leuven

Afstand wandeling: 2 km

Aantal stopplaatsen: 5

Alle info: www.vlaamsbrabant.be/europaklap of haal een gratis kaartje in het provinciehuis van Leuven

Marlies Vanthuyne en Frederik Maertens

Musea en tentoonstellingen

PARCUM Leuven: tentoonstelling “Als de Bliksem”

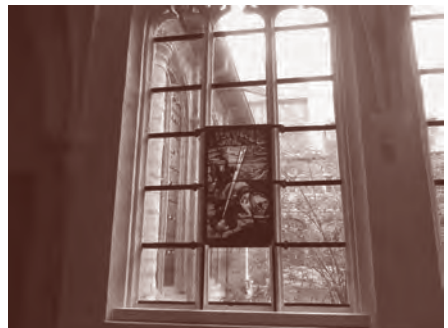
In 2004 kwam er een groot masterplan om de Abdij van Park aan de rand van de Leuvense binnenstad te restaureren, en te ontsluiten als een museum voor religieuze kunst en cultuur. Hoewel de definitieve afwerking pas in 2025 gepland is, werd er in 2017 al een museum in de abdij geopend: Parcum. Omdat de norbertijnen in 2021 900 jaar bestaan, richtte Parcum de bijzondere tentoonstelling “Als de Bliksem” in.

Abdy van 't Park bij Leuven

De Abdij van Park werd in 1129 gesticht in het privépark – vandaar de naam – van hertog Godfried I met de Baard als een klooster voor de norbertijnen. Aangezien de norbertijnen of prémonstratenzers pas in 1121 gesticht werden, is dit één van de oudste sites van de orde. Ze werd dan ook opgericht vanuit de moederstichting in het Noord-Franse Prémontré. De Abdij van Park groeide uit tot een machtig centrum in de regio. Ze werd verschillende malen uitgebreid en verbouwd en telde op haar hoogtepunt 3.400 ha aan land en 15 parochies. Ze overleefde ook de Godsdienstoorlogen, de Franse Revolutie en de moderne urbanisatieplannen van de 19de en 20ste eeuw. Vandaag is de abdij een oase van rust van 42 ha die eindelijk haar volledige geschiedenis voor een groot publiek uit de doeken kan doen.

De tentoonstelling start met een korte inleiding van de geschiedenis en een maquette van de gebouwen. Daarmee zie je al meteen hoe goed alles bewaard is gebleven, aangezien de oudste delen uit de 11de eeuw stammen en de laatste grote verbouwingen van 1730 zijn. De Abdij van Park is dan ook één van de best bewaarde West-Europese kloostercomplexen en dat zien we ook doorheen het verdere bezoek. Op verschillende plaatsen zijn oudere stukken muur, plafond, etc. zichtbaar gemaakt tijdens de restauratiewerken. Al snel kom je terecht bij één van de blikvangers van de expo: de gebrandschilderde glasramen in de pandgang. Het is de eerste keer dat deze glasramen door het publiek bewonderd kun-

Glasraam met bliksem

nen worden. Deze werden door een onbekende glazenier ontworpen rond ca. 1640. Van de 40 panelen zijn er nu 20 teruggekeerd naar het klooster, de rest is nog verspreid over verschillende verzamelingen over heel de wereld. De glasramen stellen het levensverhaal van de H. Norbertus voor. Het belangrijkste raam vertelt hoe Norbertus rond ca. 1100 door de bliksem werd getroffen. Hierna besloot hij zijn leven te beteren en zich af te wenden van het kwade. Het voorval leidde tot de norbertijnenorde, dit magnifieke glasraam en de naam voor deze tentoonstelling.

Zaal na zaal volgen we de geschiedenis van deze orde en van de Leuvense abdij. De tentoonstelling toont ons een hele reeks topstukken die het klooster rijk is. De Abdij van Park heeft namelijk doorheen de eeuwen heel wat objecten overgenomen van andere nu verdwenen religieuze instellingen, en dit van zowel mannen- als vrouwenkloosters. Hierdoor zien we afwisselend oude kaarten van over heel Brabant, 'besloten hofjes' met paradijstuinen uit de Kempen, en heiligenbeelden van over heel het land. Ook een oorkonde van keizer Frederik I Barbarossa en een olieverfschets van Rubens zitten in de collectie. En dan te bedenken dat de tentoon gestelde objecten mogelijks slechts het topje van de ijsberg zijn.

Net als veel abdijen zijn er hier enkele ruimten die getuigen van de grote pracht en praal die religieuze instellingen uitstraalden in de barokke periode, ondanks de prediking van soberheid. We vangen hier een eerste glimp van op in de ontvangstsalons van de abt, die niet veel verschillen van deze van adellijke families uit dezelfde periodes. Maar we zien de volle glorie pas in de oude kloosterrefter. Het plafond is hier namelijk bezaaid met indrukwekkend stucwerk waar in 3D beeldhouwde taferelen te zien zijn van belangrijke maaltijden uit de Bijbel.

Refter van Park

De centrale plaats is natuurlijk weggelegd voor het Laatste Avondmaal. Om deze goed te zien heeft men spiegels op de tafel gelegd. Dergelijk stucwerk zien we ook terug in de kloosterbibliotheek, die nu eindelijk toegankelijk is voor bezoekers. Op de plafonds van de bibliotheek zien we opnieuw het leven van Norbertus terug, aangevuld met de Vier Evangelisten en de Vier Latijnse Kerkvaders. Hier zijn geen spiegels gelegd, maar staan er enkele ligmeubels om rustig de wonderde

Het laatste avondmaal

beelden van Jan Christiaan Hansche te bewonderen. Maar vergeet naast het plafond ook niet om een blik te werpen op de vele boeken, de kasten en het meubilair. De bibliotheek lijkt zeer goed op deze van het Strahovklooster in Praag, niet toevallig van dezelfde orde en in hetzelfde jaar afgewerkt (1679).

Met "Als de bliksem" zorgt PARCUM voor een puik overzicht van de geschiedenis van de abdij. De expo toont duidelijk de culturele en maatschappelijke erfenis van de norbertijnen, en de impact die ze hadden op Brabant. En om zoiets te tonen is de Abdij van Park natuurlijk hét uitgelezen decor. De tentoonstelling loopt af op 29 augustus (en alle tickets zijn uitverkocht), maar PARCUM maakt zich al klaar voor iets nieuws. Vanaf 15 oktober sluit ze zich aan bij het cultuurfestival KNAL! van KU[N]ST Leuven, Stad Leuven en de KUL, waarin de oerknal centraal staat. In de abdij zal de oorsprongsgedachte vanuit religieus oogpunt in de kijker staan, waarbij aandacht uitgaat naar dialoog in de multireligieuze en diverse samenleving van vandaag.

Bibliotheek van Park

Praktische informatie:

Abdij van Park, 3001 Leuven

<https://www.parcum.be>

Frederik Maertens en Karen De Windt

Historische weetjes: wist je dat ...

Cleopatra (69-30 v.C.) waarschijnlijk geen blanke vrouw was? Wetenschappers die het skelet van Cleopatra's zuster onderzochten (Arsinoë), verklaarden dat hun moeder wellicht zwart was en Cleopatra dus een mulat. Dat stond in *Historia* (2016/nr.7), maar achteraf bleek dat toch wat kort door de bocht, want Arsinoë had een andere moeder dan Cleopatra en was dus slechts haar halfzuster. Beide vrouwen waren wel degelijk dochters van dezelfde vader, koning Ptolemaeus XII Auletes.

Camino Historici: Bilbao

*W*e eindredacteur Edward De Maesschalck ging nog vóór de coronacrisis met vrienden op reis naar Bilbao, een van de meest onderschatte steden van Spanje.

Bilbao is de grootste stad in de Noord-Spaanse regio Baskenland en de hoofdstad van de provincie Vizcaya (Biskaje). Bilbao heeft meer dan 350.00 inwoners, maar de agglomeratie Gran Bilbao overschrijdt de miljoen. De stad wordt door de rivier Nervión in twee gedeeld en heeft na Barcelona de grootste zeehaven van Spanje. In de voorbije decennia riep de naam Bilbao een grimmige sfeer op, maar dat is voorgoed verleden tijd. Het is een prachtige stad met tal van bezienswaardigheden en bijzonder veel lekkere restaurants. Vooral de vestiging van het Guggenheim-museum (geopend in 1997) is voor vele toeristen een eye-opener geweest.

Zicht op de oude stad

Geschiedenis

De stad Bilbao dateert uit de middeleeuwen en kreeg veel aandacht als een vaste pleisterplaats op weg naar Santiago de Compostela. De Santiagokathedraal in het midden van de oude stad herinnert daar nog aan. In de 16de eeuw begon de haven van Bilbao een belangrijke rol te spelen in de internationale handel, vooral door export van merinowol naar Noord-Europese steden, zoals Antwerpen. Gedurende de volgende eeuwen bleef de stad gestaag groeien, zeker nadat er in de omringende heuvels ijzer ontdekt werd. De industrialisatie zorgde voor een verdere groei in de 19de eeuw en er stroomden ook heel wat migranten toe uit de rest van Spanje. Begin 20ste eeuw was Bilbao zelfs de rijkste stad van Spanje, maar de Spaanse Burgeroorlog stak stokken in de wielen. Het Baskische nationalisme vierde er hoogtij, zodat Franco de stad liet bombarderen. Eind 20ste eeuw wilde de stad van haar grauwe, industriële imago af en richtte zich meer op toerisme en diensten. De hoogtepunten van deze stadsvernieuwing waren de komst van de metro, het Guggenheim Museum en een luchthaven, ontworpen door de bekende architect Calatrava.

Mercado de la Ribera

Bezienswaardigheden

De stad telt tal van bezienswaardigheden, zoals de *Mercado de la Ribera* (Calle de la Ribera 22), de grootste overdekte markt van Spanje. Het gebouw werd in 1929 ontworpen door architect Pedro Ispizua en was in die tijd erg vooruitstrevend. Het gebouw bevat heel wat art deco-elementen. Voer voor toeristen is ook de *Casco Viejo*, het oude stadscentrum met een doolhof van smalle voetgangerstraatjes. Ook de Santiagokathedraal (14de eeuw) bevindt zich in dit stadsdeel. Bilbao heeft ook een prachtig neoklassiek plein uit 1821, de *Plaza Nueva*, met tal van gezellige authentieke cafeetjes en restaurants. Het plein is een populaire plaats voor rommelmarkten, evenementen, demonstraties en concerten.

Het stadsdeel Begoña ligt op een heuvel en kan te voet bereikt worden. Van boven heb je een mooi uitzicht over de stad. Maar nog indrukwekkender is het uitzicht van op de Artxanda, een andere heuvel bij Bilbao. Daar vind je een park, verschillende restaurants en een sportcomplex. Je bereikt deze heuvel via de Funicular de Artxanda (Plaza del Funicular), een kabeltram die je in drie minuten naar boven brengt.

Zicht op Bilbao van op de Artxanda-heuvel

Al even merkwaardig is de Zubizuri, wat Baskisch is voor 'witte brug'. Het gaat om een opvallende voetgangersbrug over de Nervión, ontworpen door de bekende architect Santiago Calatrava in 1994-1997. De brug bestaat uit een hellende boog, die 2 platformen met elkaar verbindt. Via de brug kunnen voetgangers gemakkelijk van de andere oever naar het Guggenheim Museum wandelen. Over die brug was al heel wat te doen, want Calatrava koos voor een glasoppervlak, waarop de voetgangers bij regenweer uitschoven. De stad heeft het probleem opgelost door het gebruik van een artistiek tapijt, maar dat veroorzaakt ook problemen, omdat sterke wind het tapijt mét voetgangers van de grond dreigt op te tillen.

Zubizuri-brug van Calatrava

Het Guggenheim Museum

Het Guggenheim (officiële naam: Museo Guggenheim Bilbao) is een van de vier Guggenheim musea over de hele wereld, die behoren tot de Solomon R. Guggenheim Foundation in New York. Het is een van de belangrijkste musea voor

Guggenheim Museum

moderne en hedendaagse kunst met onder meer werk van Picasso, Tàpies, Warhol, Klein, Rauschenberg en Motherwell. Het gebouw zelf is een museumstuk op zich. Dit schitterende gebouw, dat ontworpen werd door de gerenommeerde Canadese architect Frank Gehry, ligt aan de oevers van de Nervión en stelt een schip voor. Het is grotendeels bedekt met schubvormige titanium platen en is adembenemend mooi.

Voor het Guggenheim Museum staat een reusachtige bloemenpuppy van de Amerikaanse artiest Jeff Koons. De puppy is 12 meter hoog en bestaat helemaal uit bloemen, samen 70.000. De puppy is ondertussen uitgegroeid tot een van de iconen van de stad. Rond de vijver staan nog opvallende kustwerken, zoals 73 spiegelende ballen van Anish Kapoor. Verder een 'mist'-kunstwerk en brandende fontein: op geregelde tijdstippen wordt er mist geproduceerd boven de vijver en rijzen er brullende gasfakkels op uit het water. In de buurt staat ook de beroemde bronzen spin "maman" (10 m hoog) van de Franse kunstenares en beeldhouwster Louise Bourgeois. Het is een ode aan haar moeder, die weefster was en ook draden spinde.

Puppy van Jeff Koons

Portugaleta

Portugaleta ligt op 10 km ten noorden van Bilbao nabij de monding van de Nervión. Je kan er moeiteloos naar toe via de metro. Deze plek is vooral bekend omwille van de *Puente Colgante* of de Vizcayabrug, die de stadjes Portugaleta en Las Arenas (deel van Getxo) verbindt. *Puente Colgante* is Spaans voor hangbrug. Die naam is eigenlijk verkeerd, want de *Puente Colgante* is een zweefbrug, ja zelfs de oudste ter wereld. De brug werd in 1893 gebouwd door Alberto Palacio, een van de leerlingen van Gustave Eiffel, de ontwerper van de Eiffeltoren. De brug bestaat uit een groot frame, waaraan een klein platform hangt. Je kan de rivier oversteken via dat bewegend platform, maar je kan ook via een pijler en een lift naar boven en dan te voet over het frame stappen tot aan de pijler van de overkant, waar een lift je weer naar beneden brengt. Je hebt er een immens uitzicht, maar dit is niet voor mensen met hoogtevrees. De VRT-journaliste Phara de Aguirre had ons deze extra trip aangeraden, want ze kent de brug maar al te goed. Haar vader is immers van daar afkomstig, maar vluchtte tijdens de Spaanse burgeroorlog naar België.

Puente Colgante in Portugaleta

Edward De Maesschalck

In memoriam

Twee Leuvense historici, allebei geboren in 1936, overleden in 2021. Rik Geivers kreeg een mooi eerbetoon van Rik C.F. Dhondt, Jos Linclau van Jan Ulens. Een derde In Memoriam, gewijd aan Rik Camerlinckx, volgt apart, want Rik was behalve historicus ook jarenlang voorzitter van onze vereniging.

Rik Geivers (1936-2021)

Op 23 mei 2021 stierf Rik Geivers. Het blijft onwennig verder te leven met de zekerheid dat we die enthousiaste intellectueel en levensgenieter voortaan zullen missen. Rik studeerde in Leuven af in 1962. Hij werd leraar geschiedenis, aardrijkskunde en Nederlands aan het instituut Sint-Jozefsdal en het Francesco-Paviljoen in Herentals. In 1978 werd hij er directeur. Als beginnende leraar heb je meteen een overvolle agenda. Er zijn weinig directeuren die hun dagen niet weten te vullen. Maar in het jaar dat hij directeur werd, verscheen "Onze eeuw. Toen", een handboek over tal van politieke, economische, sociale, religieuze onderwerpen, geschreven door een groep historici, onder zijn leiding. Toen werd steeds luider gevraagd om in de geschiedenisles zoveel mogelijk thema's in een breder perspectief te plaatsen en te actualiseren. Dit boekje is voor veel leerkrachten en leerlingen een gewaardeerde hulp geweest. Het jaar daarop verscheen, van de hand van Rik en M. David, "Onze eeuw. Nu". Het boek was nog beter aangepast aan de nieuwe leerplannen, het zat ook overvol bruikbaar didactisch materiaal. We hebben met ons beiden vaak deze boeken vergeleken met ander didactisch materiaal. Die gesprekken waren nooit oppervlakkig, nooit venijnig, wel onderbouwd en wederzijds vriendelijk. We hebben van mekaar geleerd.

In 1990 verscheen zijn *Standaard Historisch atlas*, in 2001 zijn *Nieuwe Standaard Historische Atlas*. Beide uitgaven geven je zekerheid: hier is een auteur aan het werk die ten volle beseft wat voor leerlingen interessant is. Wij, die met hem o.m. in de leerplancommissie samenwerkten, maakten voor een stuk de wording van die boeken mee. Zo enthousiast was hij dat het hem moeilijk viel ons niet te vertellen over zijn inzichten en hoe hij er in slaagde die te realiseren. In het verlengde van deze historische atlassen heeft hij ook tal van wandkaarten en wandplaten ontworpen en getekend. Wie hem hierover hoorde vertellen, herinnert zich de fierheid – zeg maar de bewondering – van vader Rik voor zijn zoon Rikkert. Voor dat werk moest je namelijk perfect weten wat je met een computer zoal kon doen. Voor Rik was dat schaatsen op een veel te gladde ijspiste. Maar hij kon rekenen op de kennis en kunde van Rikkert. En wij leerden voor of na een vergadering, tijdens de maaltijd of tijdens een korte

pauze hoe Rikkert "*futuristische oplossingen*" vond voor tal van technische problemen. En wij, ook wij waren verwonderd dat de computer zoveel mogelijkheden bood. Het deed goed te ervaren dat Rik zo gelukkig was met zijn zoon. Ook deze gesprekken zijn mij dierbaar.

In 1993 verscheen "*Esthetica. Beeld, muziek*", een werk waarvan leerkrachten esthetica dankbaar gebruik hebben gemaakt. Rik schreef samen met Ria van Der Donck de hoofdstukken waarin de beeldende kunsten worden voorgesteld. Naast zijn werk als directeur en auteur schreef hij ook nog het lijvige "*Zes eeuwen besloten hof en de zusters Franciscanessen van Sint-Jozefsdal Herentals*". We hebben voor en na onze bijeenkomsten de wording van dit werk wat gevolgd. Als Rik met een uitgave bezig was, deelde hij met passie aan wie geïnteresseerd was mee wat hij bij het schrijven ontdekt had. Ik heb het werk nu nog eens uit de bibliotheek gehaald en ik begrijp waarom ik er indertijd zo door geraakt was: dit is niet zomaar een geschiedenis van een kloosterorde, of van een school. De zusters en de school krijgen in deze studie een plaats in een evoluerende wereld. Als ik dat werk vergelijk met werken die gelijkaardig zouden moeten zijn, begrijp ik waarom ik indertijd zo onder de indruk was van zijn kennis en inzicht, maar ook van de kracht van zijn pen.

Je gelooft het niet, toen hij al 83 was publiceerde hij *eindelijk* zijn lijvig duivelboek, *De Duivel in mythen, sagen en epen, een vergelijkend cultuurhistorisch onderzoek*. Jarenlang heeft hij aan deze studie gewerkt. Geweldig dat hij de kans heeft gekregen – of genomen – om het zelf nog te kunnen voorstellen. Hiermee is lang niet alles bijeengebracht wat hij ooit heeft gepubliceerd. Ik vind het wel belangrijk te wijzen op zijn scenario voor een film over de bedevaarders naar Compostella, "*De Camino naar Compostella*". Ook over de katharen heeft hij enthousiast gepraat, geschreven, en gestudeerd.

Jarenlang hebben we samen met zoveel anderen gewerkt in de redactie van DIGO, een tijdschrift voor leerkrachten geschiedenis. Maar vooral onze samenwerking bij de opmaak van de leerplannen geschiedenis van het Vrij Onderwijs blijven me bij. In een gezellig restaurant in Herentals hebben Paul Martens, de voorzitter van de leerplancommissie geschiedenis, professor Raf De Keyser, Rik Geivers en ikzelf het ontwerp van een visietekst die onze leerplannen zou schragen aan de orde gebracht en nadien uitgeschreven. Tal van leerkrachten hebben aan de leerplannen geschiedenis, ASO, TSO, KSO meegewerkt. Velen bleven slechts voor één graad. Rik was één van de vier die voor alle graden heeft gewerkt, en verder ook voor de vakken Mens in Milieu en Maatschappij (MMM) en Mens in Tijd er Ruimte (MTR). De inbreng van Rik was heel belangrijk.

Eens de leerplannen er waren zijn we tot voor een paar jaar met z'n vieren, met onze echtgenotes en nog een tweetal collega's blijven samenkomen. Wij hebben er mekaar nog veel beter leren kennen. Rik hebben we toen, nog meer dan voorheen, gewaardeerd als een fijn-

proever, een man die de schoonheid van zijn huis, later van zijn appartement als geen ander waardeerde. Zijn bibliotheek was groot en ... heel opmerkelijk, toen hij met zijn vrouw Marleen voor enkele jaren naar een appartement trok had hij er weinig moeite mee slechts een klein deel van zijn vele boeken mee te verhuizen. Enkele kunstwerken verhuisden, gelukkig maar, mee naar het ruime appartement.

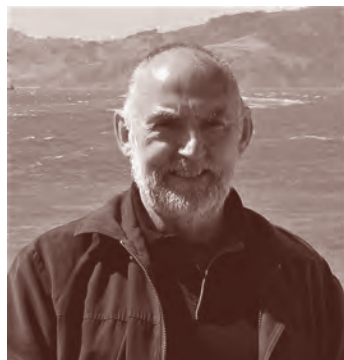
Het was vrij eenvoudig om Rik te kennen en te waarderen. Ook over heel persoonlijke onderwerpen praatte hij vlot. Over zijn geluksgevoel bijvoorbeeld. Zoveel maakte hem gelukkig, Nille, zijn eerste vrouw en na haar plotse en vroege overlijden, Marleen, met wie hij tot zijn laatste dag gelukkig was. Hij vertelde ons niet alleen met opvallende eenvoud over zijn geluk, hij schreef voor haar ook beklievende gedichten. Hij was de man die met zwier en blinkende ogen vertelde hoe gelukkig hij was. Als zijn kinderen ook maar een tiende zouden weten van zijn warme verhalen die hij over hen vertelde ... Zijn optrekje in Spanje groeide in zijn verhalen en vooral in onze verbeelding uit tot een villa met een palmboom. Zijn verhalen, over zijn belevenissen op school, waren zo suggestief dat wij, veel meer dan hij, zijn school als een walhalla fantaseerden. Je begrijpt het: met Rik tafelen was altijd een festijn dat je wilde laten duren en duren. Het was eten, drinken, maar zeker ook praten, dromen, filosoferen, historische feiten en evoluties kaderen, en vooral zich goed voelen.

Dat hij er niet meer is, voelt voor ons onwezenlijk. Hopelijk vinden Marleen en zijn kinderen troost en steun bij elkaar. Wat wij daarbij kunnen betekenen verdwijnt daarbij in het niets.

Rik C.F. Dhondt

Jos Linclau (1936-2021)

Met meer dan zeventig studenten begonnen we in oktober 1962 onze studie moderne geschiedenis; de democratisering van het hoger onderwijs bracht ook jongeren uit de middengroepen van de samenleving naar de universiteit. Alle streken van Vlaanderen waren in onze Leuvense groep vertegenwoordigd. Op de kaart van België zocht ik naar de voor mij als Hagelander minder bekende plaatsen waar jaargenoten opgroeiden: Strijtem, Teralfene, Kallo, Moerzeke, Eksel, Membruggen, Sint-Laureins, Pervyze ... en ook Langemark, het geboortedorp van Jos Linclau.

Jos, ook Joost genoemd, leefde de eerste twee jaren als student eerder teruggetrokken, op zijn kot in de Ravenstraat. Hij was dan ook acht jaar ouder dan de meesten van ons, dus een man met een al langere voorgeschiedenis. Nadat we hem uit zijn isolement hadden bevrijd, werd hij een vertrouwde figuur in onze groep. Het verschil in leeftijd verdween, hij genoot

van het samenzijn. Reizen naar Anseremme, Echternach en Nijmegen liet hij niet aan zich voorbij gaan. Ondertussen kwamen we meer over hem te weten.

Jos Linclau werd op 19 maart 1936 in Langemark geboren, in een 'eenvoudig' gezin als jongste van vier zonen. Na de lagere dorpschool, waar hij soms enkele uren vrijaf kreeg om zijn taak als misdienaar te vervullen, deed Jos zijn humaniora op het college van Ieper, waar hij het ook tot KSA-leider bracht. Zijn roeping bracht hem daarna bij de dominicanen. Het kloosterleven beviel hem, zijn professoren daagden hem intellectueel uit. Toch verliet hij, slechts enkele weken voor zijn priesterwijding, het klooster. Die bewuste dag reisde hij van Heverlee naar Langemark om zijn moeder te spreken. We schreven 1961. Hoe belangrijk geloof en godsdienst voor ons ook waren, zo vertelde Jos later, ik en mijn studiegenoten wisten toen dat het kloosterleven daarvoor echt geen noodzaak was.

Als Leuvens student paste Jos perfect in de contestatiebeweging van de jaren zestig. Tegenover de bestaande maatschappelijke structuren en overheden, zowel wereldlijke als kerkelijke, was hij bijzonder kritisch. Jos verafschuwde macht, uiterlijke schijn en onechtheid, hij kon er echt boos om worden. 'Mei 66' met het bisschoppelijk mandement en de Vlaams-antiklerikale protestacties ertegen duwden dan ook bij hem de studie naar de achtergrond. Van Leuven had Jos qua onderwijsniveau ten andere meer verwacht – gelukkig vernamen hij en zijn jaargenoten later dat er op dat vlak betere tijden waren aangebroken.

Als licentiaat vond Jos een betrekking als leraar geschiedenis te Kortrijk, in het technisch meisjesinstituut Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand (dat later plaatsmaakte voor winkelcentrum K). Hij trouwde met Lieve Delbeke. Zij bouwden een huis in Zwevegem en kregen drie zonen. Het huwelijk hield evenwel niet lang stand. Jos had het niet makkelijk, de sfeer in zijn school lag hem niet goed, hij twijfelde soms aan de zin van zijn nochtans goed voorbereide lessen.

Na een tiental jaren Waregem vond hij in 1991 een kleine huurwoning in Brugge, in de buurt van 't Zand. Hij genoot van de stad, van haar monumenten maar evenzeer van haar stille wijken, en van wat de wisselende seizoenen met de omgeving deden. Allen die Jos hebben gekend weten hoe hij kon opgaan in, zich 'jeunen' met alles wat hij als mooi of interessant aanvoelde. Dat betrof zowel het kleine, zoals het gebruik van een oud lepeltje in het klooster, als de reizen die hij jaarlijks met zijn jongste zoon maakte.

Jos Linclau keert zijn rug naar de openingsstoet op 10 oktober 1966, maar kijkt via een spiegel

Confrontatie rector Descamps en Jos Linclau (10 oktober 1966)

In zijn Brugge-jaren hervond Jos, als gepensioneerde, een rustig geluk. Met kinderen en kleinkinderen voelde hij zich sterk verbonden, hen ontvangen was telkens een feest voor hem. Zijn oude, verdiepte geloof werd hem een steun. Voor 'Kerk & Leven' werkte hij mee aan de redactie van de bladzijden van de plaatselijke parochies – toeval wil dat een Leuvense oudjaargenoot, Stany van Outryve d'Ydewalle, er toen deken werd. Met een werk over de rol van een oud-dorpsgenoot in de Vlaamse Beweging waagde hij zich zelfs opnieuw aan historisch onderzoek.

De laatste jaren voelde Jos zich fysiek stilaan zwakker worden. Hij overleed op 4 maart 2021 in het AZ Sint-Maria in Halle (een van zijn zonen woont daar in de buurt). De uitvaartdienst vond plaats in de Sint-Salvatorskathedraal in Brugge op 11 maart. Op Jos' herdenkingskaartje lezen we een door hem gekozen gedicht van Frederik Van Eeden uit 1898:

"Ik heb de witte waterlelie lief,
daar die zo blank is en zo stil haar kroon
uitplooit in 't licht.

Rijzend uit donker-koele vijvergrond,
heeft zij het licht gevonden en ontsloot
toen blij het gouden hart.

Nu rust zij peinzend op het watervlak
en wenst niet meer ..."

Jan Ulens

Historische weetjes: wist je dat ...

Tomatensap ontstond als ontbijtdrank omdat in een hotel de sinaasappelen op waren. Naar verluidt werd tomatensap voor het eerst in 1917 geserveerd als drankje in het French Lick Springs Hotel in het zuiden van de Amerikaanse staat Indiana. De chef-kok had geen sinaasappelen meer voor het ontbijt en perste daarom tomaten om het sap als alternatief te serveren. In de Verenigde Staten begon men in de jaren 20 van de 20ste eeuw massaal tomatensap te produceren en werd het in de volgende jaren een populaire drank bij de maaltijd.

Terugblik op Rik Camerlinckx

*H*istoricus Rik Camerlinckx gaf les in het Sint-Pieterscollege in Leuven en maakte blijkbaar op zijn leerlingen een overweldigende indruk. De redactie ontving meerdere teksten over hem, meer bepaald van Rudi Vranckx, Bart van Thielen, Frank Vandenbroucke en Geert Van Istendael. Bovendien was Rik Camerlinckx voorzitter van onze vereniging VHL van 1972 tot 1979. Dit uitgebreide In Memoriam is dan ook niet meer dan gepast.

(1) In memoriam door Rudy Vranckx

Beste mr Camerlinckx,

Laat me beginnen met een citaat dat me steeds aan u doet denken. Het is van Amin Maalouf, een Arabisch-Libanees Fransman, zowel Christen als Oriëntaals, met een been in elke wereld, Oost en West: "We zijn een nieuw tijdperk ingetreden zonder kompas. Mijn zorgen zijn die van een volger van de verlichting, van iemand die het licht ziet flikkeren, zwakker worden, en in sommige landen zelfs volledig ziet uitgaan. Dit zijn de zorgen van iemand die vrijheid koestert." Wij hadden zo'n man in het Sint-Pieterscollege, iemand die het vuur aanwakkerde, het licht van het kritisch denken. In de tijd waarin we nu leven, hebben we meer dan ooit zo'n mensen nodig trouwens.

Maar genoeg hoogdravende woorden, dat doorprik je toch. Ik schakel over op *je* in plaats van *u*, beste Rik. Wist je dat mijn ouders je vervloekt hebben. Mijn grootvader was nachtwaker aan de KUL, mijn grootmoeder poetste er de kamers van studenten. Mijn moeder was verkoopster in de Inno. Naar de universiteit gaan, was een droom. Een typisch verhaal van Vlaamse naoorlogse sociale mobiliteit. Zo leerde je ons. Mijn vader had voor mij de grote sprong voorwaarts in gedachte. Ik zou dokter worden, desnoods tandarts. Als ik dat echt niet wou econo- mist, of godbetert advocaat. Ik kende echter maar één Grote Sprong Voorwaarts, die van China onder Mao, uit je lessen in het laatste jaar. Fascisme, communisme, allemaal ideologieën die miljoenen doden opeisten. Dat inzicht bracht je zo kritisch en fascinerend. Verbanden leggen, duiding geven. Het werd een goedaardig virus. Dus moderne geschiedenis aan de KUL zou het worden. Daar ben jij verantwoordelijk voor. Ik zou een kleine Rik worden. De universiteit werd enigszins een ontzuivering, de lessen middeleeuwse kerkgeschiedenis waren, nu ja ... anders.

Toen ik hoorde dat je met jongeren op pad trok naar Compostella, bracht dit alweer nieuwe inspiratie. Niet alleen het hoofd is belangrijk, ook het hart. Volg wie je inspireert en leef wat

je boeit. De schoenen die je nalaat om te vullen, zijn groter dan je denkt, Rik. Uiteindelijk bracht dit mij tot mijn bestemming, een kroniekschrijver zijn van de oorlogen van onze tijd, met een oog voor mensen. Tenslotte gaat het over het lot van gewone mensen in ongewone omstandigheden. Ook dat heb je me geleerd. Rik, heb ik je al gezegd dat je me altijd wat intrigeerde, met je ribfluwelen vestje en je stevige werkmanshanden. Vaak denk ik ook aan de eindigheid. Ik vind maar één antwoord, Rik. Een mens leeft zolang er iemand aan hem denkt. Velen denken aan je. Daarom nog deze tekst om in je hoofd te prenten. Hij is van Bram Vermeulen. Die was ook gefascineerd door geschiedenis. Het gaat als volgt:

'Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde
 Nu weet ik dat ik nooit zal zijn vergeten
 Ik leverde 't bewijs van mijn bestaan
 Omdat, door het verleggen van die ene steen
 Het water nooit dezelfde weg zal gaan'

Rudi Vranckx

(2) In memoriam door Bart Van Thielen

Beste Rik,

Het was in 1963. We zaten in de Poësis. Een geweldige bende van jonge wereldverbeteraars, vol *Sturm und Drang*. Met je typische tred liep je over de speelplaats, een stel wandkaarten onder de arm, recht ons leven binnen. Je leerde ons de geschiedenis kennen zoals nooit tevoren. Je leerde ons zoeken naar oorzaken en gevolgen. Je leerde ons de diepe onderstromen ontdekken, de onvermoede diepten van de wereld der mensen. Je leerde ons kritisch denken. Dat deed je niet van boven af, maar van onderuit.

Wij maakten samen een schooltijdschrift en doopten het: *Mediator*, de middelaar. Maar jij wás onze *Mediator*! Je nam ons op sleeptouw. Je was onze gids op zovele wegen, maar als er storm opstak, liep je niet vooraan, dan stond je achter ons, dan was jij de roerganger die ons veilig binnenloodste.

We werden vrienden en later ook collega's. We namen samen deel aan vele projecten. We gingen samen met de klas op reis, naar de Provence en de Pyreneeën, naar de onvergetelijke Gorges du Tarn. Ook toen was jij de man die banden smeedde, bruggen bouwde tussen en voor de soms woelige jongens. Je blik reikte altijd verder dan de buitenkant. 'Meer is in u': je wist het, je zag het en je bracht het in hen naar boven.

Je was niet alleen geliefd bij de leerlingen, maar ook bij je collega's. Niet omdat je een tafelspringer was, of een olijkerd die sappig moppen kon vertellen, maar wel om je standvastigheid, je trouw en je sterke gevoel voor rechtvaardigheid: een man uit één stuk, op wie je kon

bouwen. Dat werd door iedereen enorm op prijs gesteld. Toen ze je directeur wilden maken, deed je een stap opzij. Je kende jezelf en je wist waar je plaats was: tussen de jongens, voor de klas. Tot grote vreugde en geluk van vele dankbare leerlingen.

Je had het hart op de juiste plaats. Je kwam op voor de zwakken, voor de jongens in de ver-geetput, voor wie het leven een reis zou zijn van gevangenis naar gevangenis. Je ging op stap met die jonge delinquenten, een nieuw project dat argwanend werd bekeken. Je ging met hen de lange weg naar Compostella en je bracht hen thuis en tot zichzelf. Ze kregen onver-hoopt een nieuwe kans. De horizon ging open. En je bleef hen volgen, bemoedigen. Je leefde mee met hen en als het moest, was je zachte hand er om hen op het spoor te houden.

Je was ook een warme familieman. Met An en de vier jongens en nadien ook hun echtgenoten en kinderen, jullie kleinkinderen. Jullie hebben een mooi gezin gevormd, licht alternatief, met liefde voor de mens en eerbied voor de natuur. Een harmonie die bruusk werd doorbro-ken. Ik herinner me nog zo goed die morgen in augustus toen je me opbelde en zei: 'Onze Jan is gestorven'. Geen enkel kind is ooit zo dichtbij als het kind dat je ontvalt en dat je voor altijd meedraagt in je hart en op je lippen.

Je had vele vrienden, Rik. Wij waren daarbij, met John en Ludo. Gezellige, vaak lange avonden in de tuin of aan tafel. En we genoten ten volle van de mooie dagen die ons werden geschon-ken. Ook een kortstondige ontmoeting op de bus of bij de apotheek maakte een wereld van verschil. Vrienden hebben niet veel woorden nodig om elkaar te begrijpen.

Nu sta je aan het begin van je laatste pelgrimstocht in *finis terrae*, naar een toekomst die begint waar onze wereld eindigt. In je rugzak draag je onze wensen mee, bemoedigingen, vriendschap. Elk vertrek is het begin van een thuis-komst, Rik, in een veilige haven, in de rustige gebor-genheid van een nieuw leven, een afscheid, maar ook een blij weerzien met Jan, die je gids zal zijn in onbe-kende verten.

Rik, hoe ver je ook gaat, je blijft bij ons, in ons, in onze herinnering – dankbare herinnering – en in ons hart. *Buen camino*, goede vriend.

Bart Van Thielen

(3) In memoriam door Frank Vandenbroucke

Leerkrachten kunnen een onuitwisbare indruk nalaten. Je ziet ze nog voor de klas staan. Je hoort ze nog spreken. En sommige leerkrachten zetten een echte stempel: ze geven mee richting aan wie je wordt. Zo iemand is Rik Camerlinckx: de leerkracht waaraan ik de warmste

herinneringen bewaar. Dat heeft natuurlijk te maken met de manier waarop hij geschiedenis in de klas en in ons leven bracht. Het is een cliché zo groot als een huis, maar het blijft overeind: om het heden te begrijpen moet je het verleden kennen. 'Kennen', dat was bij Rik Camerlinckx veel meer dan feiten kennen: het ging inderdaad om begrijpen, kritisch begrijpen. Een aanpak die vandaag breed aanvaard is, was toen voor mij, als jonge scholier, heel nieuw. En er was zijn onnavolgbare stijl, zacht maar intrigerend, waardoor hij je aandacht vast hield.

Rik Camerlinckx speelde voor mij persoonlijk nog een andere rol. Op het einde van de jaren '60 begon ook in de scholen een nieuwe wind te waaien. Jonge mensen – ook scholieren – stelden gevestigde autoriteiten en heilige huisjes in vraag. Het beleid zat niet stil: scholen werden voorzichtig aangemoedigd om inspraak te organiseren, leerlingenraden ontstonden, leerlingen kregen een zitje in directieraden, ... Een en ander verliep niet zonder conflicten: wij, van onze kant, wilden ons vooral niet laten 'inpalmen' en eisten vrijheid van spreken op. Aan de andere kant had je een directie die daar behoorlijk onwennig tegenover stond. Veel conflictstof dus, en behoorlijk wat spanning. Rik Camerlinckx was daarin een natuurlijke vertrouwenspersoon, diplomaat en bemiddelaar. Hij speelde zo een onwaarschijnlijk mooie rol, als begeleider in mijn eerste bescheiden stapjes in de praktijk van democratie, actie en conflict, in de omgeving van een school.

Beste Rik, ik ben je daar buitengewoon erkentelijk voor. Je was een leerkracht als geen ander, en zo veel meer.

Frank Vandenbroucke

(4) In memoriam door Geert van Istendael

“De aandacht moet hier zijn.”

Je zei het elke les wel een keer of zes. Intussen klopte je het krijtstof van je mouwen en keek je ons indringend aan. Mijn aandacht dwaalde nooit af. Ik schrijf dat hier niet uit verwaandheid, de verdienste was geheel de jouwe. Want de Ritte – ja, zo noemden wij je – zoog me het verhaal van de geschiedenis binnen. Je kon boeien en dat laatste woord moet letterlijk worden begrepen. Je ketende de leerlingen vast aan de geschiedenis. Ik heb die ketens nooit willen slaken.

De manier waarop jij verbanden legde, heeft me geleerd telkens weer nieuwe verbanden te leggen, eerst onvermoed, dan verrassend, tenslotte verhelderend. Tussen het juridische jargon van een grondwet en bloedige rellen op straat. Tussen de honger van een knorrende maag en machts-honger. Tussen wereldvreemde dichters en machiavellistische potentaten.

Toeval, dromen en domweg geluk, hebben mij naar het schrijven gedreven. Hoeveel keer ik tijdens dat schrijven aan jouw lessen heb gedacht, het valt niet te tellen. Achter mijn beste

prozaboeken sta jij, altijd, jij, met je wat krakende stem, je bleke gezicht, je pak onder het krijtstof. Jij hebt ze meegeschreven.

We hebben elkaar niet meer teruggezien. Of ja, toch, één keer, je was opgedaagd bij een lezing van me. Na afloop kwam je me gelukwensen. Je was gelukkig met je oud-leerling van anno lang geleden. Jouw glimlach die avond is de mooiste lof die ik als schrijver ooit kreeg. Heb dank, Ritte. Pardon, meneer Camerlinckx.

Geert van Istendael

Goed gezien

In coronatijden worden we op onze smartphone geregeld geplaagd door mopjes en visuele grappen à la Trump, maar sommige zijn dan weer zo knap gevonden dat ze een retweet haast onafwendbaar maken. Dit is er zo een. De herkomst is al lang niet meer te achterhalen, maar dat het gaat om een meesterwerkje staat boven elke twijfel. Het heet "maan meegenomen"!

Afzender:
Vereniging Historici Lovanienses
Patrijzenlaan 12/502
3010 Kessel-Lo

PB-PP | P708841
BELGIE(N)-BELGIQUE

Verkeerd adres?

Stuur ons, indien bekend, de juiste adresgegevens door van deze afgestudeerde.
Hartelijk bedankt!

Vereniging Historici Lovanienses
Patrijzenlaan 12/502
B-3010 Kessel-Lo
E-mail: info@vhl-alumni.be
Website: www.vhl-alumni.be